

**Rozmowa z ministrem
Grzegorzem Puda**
str. 4-7

**Co nowego w programie
Horyzont Europa**
str. 12-15

**Niebiesko-zielony
Południowy Bałtyk**
s. 32-33

w Centrum

Magazyn Projektów Europejskich

ISSN 2545-1383 **Nr 1/2023**

Słowo wstępne
str. 3

WYWIAD

**Nowa perspektywa finansowa
na lata 2021-2027**
str. 4-7

TRANSFORMACJA CYFROWA

**Czy Europa jest gotowa
na transformację cyfrową?**
str. 8-11

BADANIA, ROZWÓJ, INNOWACJE

Co nowego w programie Horyzont Europa
str. 12-15

Czas na innowacje
str. 16-17

Centrum innowacji za unijne pieniądze
str. 18-19

OCHRONA ŚRODOWISKA

**Największy w Europie program
krajowy – FENIKS**
str. 20-23

DZIAŁANIA PROSPOŁECZNE

**Fundusze Europejskie dla rozwoju
społecznego**
str. 24-27

WSPARCIE DLA REGIONÓW

12 mld zł dla Polski Wschodniej
str. 28-31

WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA

Niebiesko-zielony Południowy Bałtyk
str. 32-33

**Morze Bałtyckie w kolejnej
perspektywie unijnej**
str. 34-35

Polska i Ukraina: Wyzwania przyszłości
str. 36-37

Zmiany na polsko-słowackim pograniczu
str. 38-39

**Współpraca polsko-czeska w nowej
perspektywie unijnej**
str. 40-41

**Wspólnie zmieniamy polsko-saksońskie
pogranicze**
str. 42-43

**Innowacyjne rozwiązania
dzięki Funduszom Europejskim**
str. 44-45

EKSPERT RADZI

**Dostępność w projektach unijnych
w latach 2021-2027**
str. 46-47

Porwanie Baltazara Gąbki (cz. 1)
str. 48-49

fot. CPE

Szanowni Państwo,

podczas uroczystej inauguracji nowej perspektywy finansowej Pan Premier Mateusz Morawiecki podkreślił, że Polska będzie największym beneficjentem polityki spójności spośród wszystkich państw Unii Europejskiej i zrealizuje w najbliższych latach inwestycje o wartości prawie 76 mld euro. Uroczystość odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie, a wśród gości byli: komisarz ds. spójności i reform – Elisa Ferreira oraz komisarz ds. miejsc pracy i praw socjalnych – Nicolas Schmit. Jest to więc idealny moment, by skupić się w naszej publikacji na programach z nowego rozdania środków europejskich na lata 2021-2027. Serdecznie zapraszam Państwa na początku na wywiad z Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej Grzegorzem Pudą. Pan Minister opowie o strukturze funduszy dla Polski, ale sam miał z kolei zaszczyt uhonorować nagrodą specjalną Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej oraz tygodnika „Wprost” – Panią Olę Stefaniszynę, wicepremier Ukrainy ds. integracji europejskiej i euroatlantyckiej, by w ten sposób podkreślić wyraz najwyższego uznania dla wieloletnich działań oraz kompleksowego zaangażowania Pani Wicepremier, która także koordynuje proces, związany z przyszłym członkostwem

Ukrainy w UE. Nasza europejska rodzina będzie się – mam nadzieję – poszerzać, a łącznikiem spójności między naszymi krajami jest na razie nowy program Interreg NEXT Polska-Ukraina 2021-2027.

Piszemy także o programach Komisji Europejskiej – np. o nowościach w Horyzont Europa, równie ważnym w kontekście długoterminowego znaczenia Funduszy Europejskich dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG). Nie zapominamy o działaniach prospołecznych, ochronie środowiska, cyfrowej transformacji. Przedstawiamy nowe programy współpracy terytorialnej Interreg, które jak wieniec pokoju oplatają prawie wszystkie granice naszego kraju, bo w północno-wschodniej części znowu zimno. Miejmy nadzieję, że napięcia będą rosły tylko w systemach zielonej transformacji energetycznej.

Życzę Państwu udanego startu w nadchodzących, pierwszych naborach wniosków i zapraszam serdecznie do korzystania z usług Centralnego Punktu Informacyjnego Funduszy Europejskich.

DR LESZEK BULLER
dyrektor Centrum Projektów Europejskich

Rozmowa z Grzegorzem Pudą, Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej

fot. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Nowa perspektywa finansowa na lata 2021-2027

Perspektywa finansowa na lata 2021-2027 jest już czwartą z kolei, w której Polska będzie beneficjentem. Na co przeznaczymy te 76 mld euro?

Polska jest największym beneficjentem polityki spójności spośród wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. To duży sukces negocjacyjny polskiego rządu. Dzięki temu w latach 2021-2027 do polskich beneficjentów trafi rekordowe 76 mld euro.

Cieszę się, że w nowej perspektywie finansowej położymy jeszcze większy niż dotychczas nacisk na innowacyjność i wykorzystanie nowoczesnych technologii, co z kolei przełoży się na stabilny rozwój polskiej i europejskiej gospodarki. W sumie w nowej perspektywie finansowej w programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) na ten cel przeznaczyliśmy 7,9 mld euro, z czego 3,5 mld euro chcemy udostępnić przedsiębiorcom już w tym roku.

Przy wsparciu z funduszy unijnych wzmocnimy też efektywność energetyczną naszego kraju. Będziemy budować szanującą środowisko, nowoczesną, cyfrową Polskę. Zainwestowane pieniądze dadzą impuls do dalszego, dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości, infrastruktury, edukacji i zdrowia oraz do wyrównywania szans na rynku pracy. Część z tych środków przeznaczymy też na

inicjatywy służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz poprawie sytuacji osób najbardziej potrzebujących.

Jestem przekonany, że dzięki Funduszom Europejskim i przy wsparciu środków krajowych Polska będzie rozwijała się równomiernie, solidarnie oraz w sposób zrównoważony. Dalej będziemy zwiększać dobrobyt mniej rozwiniętych regionów Polski, aby wszyscy mieli coraz lepsze warunki do rozwoju i życia. Jestem przekonany, że będą to dobrze wydane pieniądze, z których skorzystają wszyscy obywatele.

Fundusze Europejskie w perspektywie finansowej na lata 2021-2027, które będą dostępne w ramach ośmiu programów krajowych, przyczynią się do realizacji szerokiej gamy projektów – od infrastruktury, przez kulturę, po ochronę środowiska i sprawy społeczne. W którym programie dostępnych będzie najwięcej środków na różnego rodzaju innowacje?

FENG to jeden z największych spośród tych zaakceptowanych przez Komisję Europejską i równocześnie największy unijny program, którego celem jest wsparcie innowacji. FENG stanowi w dużej mierze kontynuację Programu Inteligentny Rozwój 2014-2020, ale charakteryzuje się nowym, kompleksowym podejściem do potrzeb

przedsiębiorców w zakresie prowadzenia prac badawczo-rozwojowych (B+R) i wdrażania wyników tych prac w firmach. Program z rekordowym budżetem na poziomie 7,9 mld euro bez wątpienia przyczyni się do zwiększenia potencjału polskich przedsiębiorstw w obszarze badań, innowacji i wykorzystania zaawansowanych technologii, a także do przyspieszenia transformacji cyfrowej w kierunku Przemysłu 4.0.

Czego konkretnie mogą się spodziewać przedsiębiorcy?

Spora część to już wspomniane środki na B+R. W tej perspektywie chcemy jak najszerzej wspierać przedsiębiorców, dlatego planujemy również głębsze finansowanie instytucji otoczenia biznesu, takich jak np. huby obsługujące przedsiębiorców, konsorcja naukowo-przemysłowe, jak również wspieranie jednostek naukowych i badawczych.

Mamy świadomość tego, że do tej pory bolączką naszego systemu wsparcia innowacji była niewystarczająca komercjalizacja.

Polska, jako jeden z większych krajów na Starym Kontynencie, powinna być liderem myśli technologicznej oraz innowacyjnych projektów. Polscy przedsiębiorcy mają mnóstwo innowacyjnych pomysłów. Nie jest tajemnicą, że wiele z nich jest komercjalizowanych w innych krajach. To nie jest korzystne z perspektywy naszej gospodarki. Lepiej byłoby, aby do ich komercjalizacji dochodziło u nas. Dlatego zależy nam na tym, aby Fundusze Europejskie, które w kolejnych latach będą trafiać do firm, posłużyły im do szybszego rozwoju oraz do powstania nowych miejsc pracy.

Z tego względu w tej perspektywie kładziemy tak duży nacisk na warunki funkcjonowania innowacyjnych biznesów, chociażby za pomocą rozbudowanego systemu wsparcia dla startupów lub za pomocą nowej propozycji w ramach Ścieżki SMART, jaką jest wsparcie kompetencji. Wspomniemy również sektory ciężkiego przemysłu, które generują najwięcej miejsc pracy. Pamięamy też o mniejszych firmach, które potrzebują wsparcia, a polskiej gospodarce mogą zaoferować wiele nowatorskich rozwiązań.

Kiedy ruszą pierwsze konkursy z programu FENG 2021-2027?

Pierwsze konkursy ogłosiliśmy już 7 lutego br. – na wsparcie innowacyjnych projektów wdrażanych przez przedsiębiorców. Już na samym początku nowej perspektywy udostępniamy środki na prowadzenie prac B+R oraz na wdrożenie ich wyników, a także oferujemy możliwość dofinansowania cyfryzacji lub zielonej transformacji w firmach. Od 21 lutego br. można składać wnioski w konkursie Ścieżka SMART. To zupełnie nowa odsłona Funduszy Europejskich dla firm z całej Polski. Mikro-, mali i średni przedsiębiorcy będą mogli składać wnioski do Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, natomiast pozostałe firmy – do Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Dzięki temu jeszcze w tym roku – w ramach Ścieżki SMART – do przedsiębiorców trafi w sumie prawie 10,7 mld zł. Kolejny nabór w tym konkursie zostanie ogłoszony już 30 marca br.

Wkrótce ogłosimy też konkurs dla przedsiębiorców na kredyt technologiczny oraz na wsparcie dla wiodących w skali światowej zespołów

fot. Shutterstock

i organizacji badawczych. W tym przypadku firmy będą mogły otrzymać dofinansowanie na podnoszenie konkurencyjności badań naukowych. Natomiast Narodowe Centrum Badań i Rozwoju ogłosiło niedawno dwa nowe konkursy na projekty IPCEI, czyli stanowiące przedmiot wspólnego europejskiego zainteresowania. To w sumie nieco ponad 1,3 mld zł do wykorzystania przez przedsiębiorców na projekty wodorowe oraz na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną oraz w celu pierwszego zastosowania w przemyśle.

Oprócz programów krajowych w nowej perspektywie finansowej jest również 16 programów regionalnych.

W perspektywie finansowej na lata 2021-2027 wszystkie 16 regionów będzie miało do wykorzystania łącznie 33,5 mld euro, czyli aż 44 proc. środków, jakie wynegocjowała Polska w ramach polityki spójności. Warto też podkreślić, że jest to najwyższy poziom decentralizacji funduszy unijnych od momentu naszego wstąpienia do Unii Europejskiej, czyli od 2004 roku. To również dowód na to, jak cały czas rośnie rola samorządów w kształtowaniu polityki spójności i współodpowiedzialność za jej realizację.

Ponadto poza środkami, którymi będą dysponowały Zarządy Województw w ramach własnych programów regionalnych, województwa z Polski Wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie

fot. Shutterstock

i mazowieckie – bez Warszawy oraz dziewięciu sąsiednich powiatów) będą mogły korzystać z programu adresowanego specjalnie dla tego makroregionu.

Jestem przekonany, że dzięki dużemu zaangażowaniu samorządów wojewódzkich i samorządów lokalnych w programowanie oraz realizację programów regionalnych Fundusze Europejskie będą wspierały projekty najbardziej potrzebne z punktu widzenia konkretnych społeczności.

Mówimy o programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej?

Po żmudnych rozmowach z Komisją Europejską zagwarantowaliśmy kontynuację zarządzanego centralnie ponadregionalnego programu dla Polski Wschodniej, co również należy uznać za duży sukces polskiego rządu. Udało nam się również zwiększyć zasięg jego działania oraz całkowity budżet do poziomu prawie 2,7 mld euro.

Zasadniczym celem programu jest podniesienie konkurencyjności gospodarki i warunków życia mieszkańców. Przyczyni się on również do osiągnięcia zrównoważonego terytorialnie rozwoju Polski oraz większej spójności całej Unii Europejskiej. Co do szczegółów, z programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW) dofinansowywane będą projekty nastawione na: biznes, adaptację miast do zmian klimatu, rozwój niskoemisyjnej mobilności miejskiej, ochronę bioróżnorodności, rozwój inteligentnych sieci dystrybucji energii, zwiększenie dostępności kolejowej i drogowej oraz rozwój zrównoważonej turystyki.

Czy w tym programie beneficjenci też będą mogli liczyć na wsparcie innowacyjnych projektów?

Tak. W nowej perspektywie będziemy promować nowatorskie rozwiązania w biznesie

fot. Shutterstock

w makroregionie Polski Wschodniej. Ogłoszone z tą myślą już w marcu 2023 roku pierwsze nabory w ramach FEPW będą dotyczyły wsparcia start-upów. Dzięki temu z Funduszy Europejskich dofinansujemy wydatki, które te młode, innowacyjne firmy muszą ponosić w związku z wejściem na rynek i pierwszą sprzedażą. Zostaną też wybrani animatorzy Platform startowych, tak aby już niebawem można było rozpocząć przyjmowanie zgłoszeń nowych, innowacyjnych pomysłów na biznes w Polsce Wschodniej.

Ponadto – w ramach kolejnych planowanych naborów – program będzie oferował wsparcie przedsiębiorcom na wdrażanie innowacji z wykorzystaniem wzornictwa, na automatyzację i robotyzację produkcji oraz na dostosowanie działalności do zasad Gospodarki Obiegu Zamkniętego. Szczegóły dotyczące harmonogramu naborów opublikujemy na początku marca br.

Kiedy beneficjenci będą mogli ubiegać się o dofinansowanie projektów również w innych programach krajowych i regionalnych?

Pierwsze konkursy w niektórych programach krajowych również zostały już ogłoszone, a kolejne poznamy jeszcze w I kwartale 2023 roku. Nabory wniosków już ruszyły. 19 stycznia br. w ramach programu FERS uruchomiliśmy wraz z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej największy w skali Europy program rozwoju opieki nad najmłodszymi dziećmi. Na tworzenie miejsc opieki oraz na ich dalsze utrzymanie przez najbliższe 3 lata przeznaczymy Fundusze Europejskie w wysokości ponad 1 mld euro.

W II i III kwartale 2023 roku planowane są pierwsze konkursy z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027. Będą one dotyczyły inwestycji w sektorze kultury oraz zdrowia. Wkrótce ogłosimy pierwsze nabory projektów dotyczących zwiększenia dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego.

Natomiast w przypadku programów regionalnych harmonogram konkursów zależy od władz województw, z którymi podzieliliśmy się rekordowo dużą kwotą pieniędzy z UE.

Uczestniczymy też we wdrażaniu 11 programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej Interreg. W związku z trwającą wojną w Ukrainie współpraca z Rosją i Białorusią nie będzie dalej kontynuowana. Natomiast na wschodniej granicy

Polski będziemy realizować dwustronny program z Ukrainą.

Pierwsze nabory z Interregu mamy już za sobą. Już w 2022 roku podjęto pierwsze decyzje o przyznaniu dofinansowania projektom z takich programów, jak: Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa oraz Interreg Europa. 15 lutego br. zakończył się pierwszy nabór w programie Południowy Bałtyk. Obecnie trwają nabory w kolejnych Interregach: Polska-Słowacja, Polska-Saksonia, Polska-Czechy i Polska-Litwa. We wspomnianych konkursach do podziału jest w sumie prawie 160 mln euro z Funduszy Europejskich.

Kiedy pierwsze środki finansowe z nowej perspektywy 2021-2027 UE trafią do Polski?

Do końca stycznia 2023 roku zostały już wypłacone wszystkie zaliczki na programy krajowe, regionalne oraz Interreg. To w sumie ok. 1,1 mld euro (czyli ok. 5,2 mld zł). Ogłaszając pierwsze konkursy, de facto już ruszyliśmy z nową perspektywą finansową. Cały system dofinansowania projektów z Funduszy Europejskich powinien ruszyć do końca 2023 roku. Wtedy też zaczną wpływać pierwsze płatności z Komisji Europejskiej.

fot. Shutterstock

Czy Europa jest gotowa na transformację cyfrową?

Na zlecenie Komisji Spraw Gospodarczych i Monetarnych ECON Parlamentu Europejskiego powstał raport na temat transformacji cyfrowej w Unii Europejskiej. Publikacja związana jest z finansowaniem Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności w nowej perspektywie na lata 2021-2027. Jakie informacje są w niej zawarte?

Parlament Europejski pochyla się nad sytuacją małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz stopniem ich zdigitalizowania w krajach członkowskich UE. Dokument jest próbą diagnozy, na jakim etapie cyfrowej transformacji są owe przedsiębiorstwa, jakie stoją przed nimi cele i wyzwania, a także jak do wdrażania ucyfrowienia przygotowane są poszczególne Krajowe Plany Odbudowy. Raport zawiera również rekomendacje oraz dobre praktyki, które mogą zmniejszyć różnice w obszarze transformacji cyfrowej pomiędzy poszczególnymi państwami.

Według danych z indeksu gospodarki cyfrowej oraz społeczeństwa cyfrowego (DESI) w 2021 roku

tylko 18 proc. MŚP w UE prowadziło sprzedaż internetową, a 14 proc. przedsiębiorstw w UE (ze wszystkich sektorów usług) korzystało z dużych zbiorów danych. Czy to wystarczy, aby zrealizować cele na 2023 rok, zawarte w programie „Droga ku cyfrowej dekadzie”, który w swoich założeniach ma wyznaczać kierunek transformacji całej Europy? Okazuje się, że nie. Zgodnie z wytycznymi programu ponad 90 proc. europejskich MŚP powinno osiągnąć co najmniej podstawowy poziom zaawansowania cyfrowego, a 75 proc. przedsiębiorstw w UE powinno korzystać z chmury, sztucznej inteligencji oraz dużych zbiorów danych. Transformacja cyfrowa jest jednak długotrwałym

i kosztownym procesem, a wiele MŚP do dziś nie radzi sobie z utrzymaniem na rynku ze względu na zawirowania, które były skutkiem pandemii COVID-19. Do tego dochodzi obecna niestabilna sytuacja w związku z agresją Rosji na Ukrainę oraz wysoka inflacja. W obliczu tych wyzwań firmy potrzebują finansowego wsparcia.

Jak czytamy w raporcie: „Aby przyczynić się do osiągnięcia tych celów [przyp. red. zawartych w programie „Droga ku cyfrowej dekadzie”], Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności wymaga od wszystkich państw członkowskich przeznaczenia co najmniej 20 proc. środków, o które ubiegają się w związku z ich Krajowymi Planami Odbudowy i Zwiększania Odporności, na działania związane z technologiami cyfrowymi. Oznacza to, że 26 zatwierdzonych do tej pory planów (co odpowiada łącznie 128 mln euro jako „budżet cyfrowy”) obejmuje fundusze o wartości 24 mld euro na wsparcie cyfryzacji biznesu, a kolejne 18 mld euro na wsparcie cyfrowych badań i rozwoju oraz wdrażanie zdolności cyfrowych.

Jak wyglądają zatem wydatki na transformację cyfrową, deklarowane przez kraje członkowskie? Państwa, które przeznaczyły największą część swojego budżetu na działania związane z cyfryzacją to Austria i Niemcy (ponad 50 proc. swoich budżetów) oraz Irlandia, Litwa i Luksemburg (ponad 30 proc.).

Ponadto, choć część budżetu przeznaczona na technologie cyfrowe jest mniejsza, 40 proc. inicjatyw planowanych w ramach Krajowych Planów Odbudowy (KPO) w Bułgarii, Chorwacji, Czechach, Finlandii, na Łotwie, w Rumunii i Słowenii dotyczy obszaru cyfryzacji.

Biorąc pod uwagę bezwzględny poziom wydatków, zaledwie osiem krajów odpowiada za prawie 90 proc. ogółu wydatków UE na inicjatywy cyfrowe. Są to:

- Włochy (37 proc.), Hiszpania (15 proc.), Niemcy (10 proc.): ogółem 62 proc.;
- Francja (7 proc.), Grecja i Polska (po 6 proc.), Rumunia (5 proc.) oraz Portugalia (3 proc.): łącznie 27 proc.

Jakie luki i zagrożenia mogą uniemożliwić osiągnięcie celów Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności? Jak można im zapobiegać? Spójrzmy na tabelę na następnej stronie.

PROBLEM LUB ZAGROŻENIE	MOŻLIWE ROZWIĄZANIE
Wiele inicjatyw zgłaszanych w KPO stanowi rozwinięcie lub rozszerzenie wcześniej istniejących przedsięwzięć. W związku z tym brakuje klarownej informacji, w jakim stopniu nowe zapisy w KPO, dotyczące sposobów wsparcia transformacji cyfrowej MŚP, uwzględniają wcześniejsze ustalenia zawarte w opracowanych już i funkcjonujących wcześniej dokumentach.	Należy sporządzić zapis, dotyczący wcześniej realizowanych inicjatyw i powiązanego finansowania (w tym źródeł finansowania), który dostarczy informacji o rodzajach otrzymanej przez MŚP pomocy finansowej oraz uzyskanych przez nie wynikach w obszarze wprowadzania nowych rozwiązań technologicznych. Parlament Europejski przedstawił propozycje rozwiązań w niniejszej kwestii w swojej rezolucji z czerwca 2022 roku w sprawie wdrożenia Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.
Niektóre programy mogą nie zapewnić wystarczającego wsparcia, aby cyfryzacja MŚP stała się faktem, np. gdyby dofinansowaniem unijnym objęty był zakup nowych maszyn, a szkolenia podnoszące kompetencje pracowników, aby umieli te urządzenia obsługiwać, już nie, to w rezultacie cel może nie zostać osiągnięty.	Państwa członkowskie mogłyby rozważyć uzupełnienie środków dostępnych w ramach Krajowych Planów Odbudowy w celu wsparcia cyfryzacji MŚP dodatkowymi funduszami, niezbędnymi, aby zapewnić wsparcie finansowe jak największej liczbie MŚP w różnych obszarach. Krajowe administracje mogą również z pożytkiem korzystać z szerokiego wachlarza najlepszych praktyk, które zostały opracowane w ramach inicjatyw Komisji Europejskiej, dotyczących cyfryzacji przemysłu, umiejętności cyfrowych pracowników i łączności szerokopasmowych.
Istnieje ryzyko, że niektóre programy państw członkowskich, dotyczące transformacji cyfrowej, mogą być zbyt złożone lub brakuje im koordynacji, co skutkuje nieefektywnością.	Państwa członkowskie mogłyby skonsolidować lub skoordynować działania przewidziane w Krajowych Planach Odbudowy w celu uproszczenia współpracy z MŚP. Przykładem takiej inicjatywy może być wykorzystanie Centrów Innowacji Cyfrowych (tzw. <i>Digital Innovation Hubs DIH</i>) lub innego podobnego systemu jako „punktu kompleksowej obsługi”.
Finansowanie może być zbyt niskie w stosunku do liczby MŚP wymagających wsparcia oraz nieukierunkowane na MŚP, które wymagają największej pomocy.	Poziom finansowania w ramach KPO powinien być dostosowany do liczby kwalifikujących się przedsiębiorstw oraz ukierunkowany na MŚP, które nie mają wystarczających zdolności cyfrowych. Należy zachęcać państwa członkowskie do rozdzielania kwoty budżetu przeznaczonego na cyfryzację tak, aby uwzględnione zostały szczególnie potrzeby MŚP.
Nie wszystkie kraje zapewnią wsparcie finansowe, szkolenia lub doradztwo w zakresie bardziej zaawansowanych technologii.	Państwa członkowskie, które nie zapewnią kompleksowego wsparcia w zakresie bardziej zaawansowanych technologii, powinny rozszerzyć zakres swoich programów.
Nie wszystkie kraje przewidują wsparcie na rzecz modernizacji sieci szerokopasmowych, które są uwzględnione w celach programu „Droga ku cyfrowej dekadzie”.	Państwa członkowskie, które obecnie starają się wspierać dostęp (również MŚP) do łączności szerokopasmowej o prędkości 100 Mbit/s, powinny zweryfikować swoje plany w ten sposób, żeby osiągnąć powszechną dostępność połączeń gigabitowych za pośrednictwem FTTP, a w odległych obszarach – za pośrednictwem stacjonarnego dostępu bezprzewodowego 5G. Może zaistnieć potrzeba aktualizacji wskaźnika dotyczącego łączności szerokopasmowych o bardzo dużej przepustowości, tak aby odnosił się do nowszych celów programu „Droga ku cyfrowej dekadzie” w zakresie łączności gigabitowej.
W wielu przypadkach brakuje przejrzystości w zakresie sposobu gromadzenia danych. Niewiele państw członkowskich wyznaczyło docelowe wskaźniki, które umożliwiłyby obiektywną ocenę skuteczności, wydajności i wpływu podjętych działań na poprawę dostępności cyfrowej w MŚP. Jest to problem, który dotyczy wszystkich KPO w państwach UE.	Państwa członkowskie powinny określić, kiedy MŚP można uznać za potrzebujące pomocy oraz jakie kroki zostaną podjęte, aby uniknąć podwójnego naliczania pomocy w przypadku, kiedy firma korzystała ze wsparcia przed KPO lub stosuje różne mechanizmy usprawniające transformację cyfrową, np. uzyskuje dofinansowanie i pomoc doradczą z dwóch różnych programów unijnych. Warto, aby państwa członkowskie wyznaczyły cele kontrolne na różne okresy, mające pokazać, na jakim etapie realizacji znajdują się konkretne programy. Państwa członkowskie mogłyby też zastosować ocenę zdolności cyfrowych wspieranych firm i wyznaczyć potencjalne cele do osiągnięcia. Pomogłoby to prześledzić, w jakim stopniu MŚP, które otrzymały wsparcie, udoskonaliły swój cyfrowy potencjał. Podobnie można postąpić w przypadku szkoleń pracowniczych. Aby ułatwić porównanie postępów w obszarze cyfryzacji MŚP na terenach transgranicznych, można stworzyć narzędzie dostępne dla wszystkich państw UE. Posłużyłoby ono do oceny stopnia rozwoju cyfrowego przedsiębiorstw oraz zbadania poziomu zaawansowania umiejętności pracowników.

fot. Shutterstock

Raport na temat transformacji cyfrowej w Unii Europejskiej prezentuje inicjatywy, których podjęcie w państwach członkowskich może pomóc MŚP wdrożyć najnowsze rozwiązania technologiczne i ułatwić im transformację cyfrową. Są to np.:

- pomiar poziomu cyfryzacji i identyfikacja luk technologicznych,
- podnoszenie kwalifikacji pracowników za pomocą podstawowych lub zaawansowanych technologii cyfrowych,
- wsparcie dla inwestycji niezbędnych do zakupu sprzętu i oprogramowania (fizycznego lub wirtualnego),
- wsparcie na rzecz uzyskania stałych i/lub mobilnych łączy szerokopasmowych o dużej przepustowości,
- pomoc w transformacji biznesowej lub cyfryzacji usług w formie doradztwa,
- wsparcie startupów lub scaleupów zaangażowanych w rozwój technologiczny,
- zachęty do angażowania się MŚP w badania i rozwój.

W celu zapewnienia małym i średnim przedsiębiorstwom wsparcia można zastosować różne mechanizmy:

- doradztwo, wsparcie konsultacyjne i szkolenia mogą być oferowane przez publiczne ośrodki, takie jak centra innowacji cyfrowych;
- bony lub dotacje, które umożliwią MŚP uzyskiwanie porad od zewnętrznej firmy konsultingowej;
- dotacje, pożyczki lub ulgi podatkowe na inwestycje w sprzęt lub oprogramowanie;
- zapewnienie funduszy publicznych na wsparcie podmiotów publicznych lub prywatnych albo partnerstw publiczno-prywatnych w celu wdrożenia infrastruktury umożliwiającej dostęp szerokopasmowy o dużej przepustowości na obszarach, na których w przeciwnym razie byłoby to nieopłacalne z komercyjnego punktu widzenia;
- bony na rzecz subsydiowania kosztów instalacji łącza szerokopasmowego i/lub miesięcznej opłaty za korzystanie z internetu;
- wsparcie finansowe (dotacje, pożyczki) oraz doradztwo w toku realizacji konkretnych projektów dotyczących rozwoju nowych technologii oraz innowacji.

To, czy uda się pomóc MŚP w sprawnym przeprowadzeniu transformacji cyfrowej, zależy w dużej mierze od tego, jak zostaną uproszczone Krajowe Plany Odbudowy. Ważne będzie również rozpowszechnianie informacji wśród przedsiębiorców oraz pracowników na temat dostępnych możliwości rozwoju i nabywania kompetencji.

ELENI KRYŃSKA

fot. Shutterstock

Co nowego w programie Horyzont Europa

O rozwiązaniach wspierających aplikowanie i realizację projektów międzynarodowych opowiada Monika Tkaczyk, kierownik sekcji w Dziale Krajowego Punktu Kontaktowego ds. Programu Ramowego Horyzont Europa w Narodowym Centrum Badań i Rozwoju.

W programie Horyzont Europa pojawiają się trzy nowe mechanizmy. Jednym z nich jest lump sum...

Pierwsze konkursy oparte o tzw. finansowanie *lump sum*, czyli o koszty ryczałtowe, pojawiły się w programie Horyzont Europa już w 2022 roku. W 2023 roku możemy natomiast mówić o znacznym rozszerzeniu liczby konkursów, w których ten mechanizm finansowania jest stosowany. Kosztami ryczałtowymi zostaną objęte wybrane konkursy w następujących obszarach tematycznych:

- klastry:
 - Zdrowie,
 - Kultura, kreatywność i społeczeństwo integracyjne,
 - Bezpieczeństwo cywilne na rzecz społeczeństwa,
 - Technologie cyfrowe, przemysł i przestrzeń kosmiczna,
 - Klimat, energia i transport,
 - Żywność, biogospodarka, zasoby naturalne, rolnictwo i środowisko;
- Infrastruktury badawcze,
- Europejska Rada ds. Innowacji,
- Europejskie Ekosystemy Innowacji,
- Szersze uczestnictwo i wzmacnianie Europejskiej Przestrzeni Badawczej,
- Misje.

WAŻNE!

Rozliczanie projektów w oparciu o koszty rzeczywiste jest proceduralnie złożone oraz podatne na błędy, mimo uproszczeń wprowadzonych przez Komisję Europejską w tym zakresie na przestrzeni ostatnich lat.

organizacjom małym i rozpoczynającym swoją przygodę z Horyzontem Europa. Początkujący wnioskodawcy często nie posiadają wystarczającej wiedzy bądź umiejętności, aby móc wdrażać projekty w oparciu o złożone zasady dotyczące kosztów rzeczywistych. Zdecydowaną większość beneficjentów programu Horyzont w poprzedniej perspektywie stanowiła grupa niewielkich i nowych instytucji, realizujących jeden czy dwa projekty.

Mechanizm *lump sum* ułatwia zarządzanie projektem na poziomie instytucji. Powoduje on bowiem redukcję obciążeń administracyjnych związanych z prowadzeniem dokumentacji, kontrolą kosztów i zarządzaniem finansowym. To minimalizuje ryzyko wystąpienia błędów podczas rozliczania projektów. Pozwala też skoncentrować uwagę realizatorów na merytorycznych oraz technicznych uwarunkowaniach przedsięwzięć.

Na jakiej podstawie beneficjenci będą mogli ubiegać się o refundację poniesionych kosztów realizacji projektu w przypadku lump sum?

Podstawę wypłaty kwot ryczałtowych w projektach stanowi realizacja zaplanowanych działań w ramach tzw. *work packages* w poszczególnych okresach sprawozdawczych, niezależnie od wyniku tych działań. Na koniec danego okresu sprawozdawczego należy zadeklarować, które pakiety zostały całkowicie zrealizowane. Merytoryczna część sprawozdania powinna potwierdzać ten fakt. Wówczas zestawienia kosztów finansowych generowane są automatycznie, adekwatnie do wartości wskazanych w umowie grantowej. Umowa określa bowiem całkowitą kwotę dofinansowania projektu, z uwzględnieniem podziału na *work packages* oraz poszczególnych partnerów.

Zastosowanie finansowania ryczałtowego ma na celu ułatwienie dostępu do programu, szczególnie

Po zatwierdzeniu przedłożonego sprawozdania z realizacji projektu wypłacane są odpowiednie

udziały ryczałtowe. Warto podkreślić, że istota systemu ryczałtowego oraz swoboda korzystania z ryczałtu w ramach przewidzianych w projekcie pakietów pracy eliminuje konieczność zgłaszania rzeczywistych kosztów bądź wykorzystanych zasobów. Płatności odbywają się zgodnie ze standardowym harmonogramem w okresach sprawozdawczych, a do raportowania działań służy określony szablon i narzędzia.

W jakim przypadku koszty ryczałtowe w projekcie mogą ulec zmianie?

Oczywiste jest, że projekty często wymagają zmiany pierwotnego planu pracy, zwłaszcza jeśli trwają kilka lat. Dotyczy to zarówno projektów ryczałtowych, jak i każdego innego przedsięwzięcia, finansowanego w ramach funduszy UE. Dotacje ryczałtowe mogą zostać zmienione w celu dostosowania planu pracy do potrzeb projektu, nowych osiągnięć naukowych lub po prostu – do zmian organizacyjnych.

WAŻNE!

Wnioski dotyczące zmian oraz odstępstw muszą być uzasadnione. Są one akceptowane na takich samych zasadach, jak to następuje w przypadku wszystkich dotacji. Głównym warunkiem jest, aby proponowane zmiany nie podważały pierwotnej decyzji o wyborze danego projektu. Na przykład, jeśli z powodów technicznych lub naukowych nie można wykonać jakiegoś pakietu prac, to poprawka powinna zapewnić jego ukończenie.

Dotacje ryczałtowe umożliwiają bardzo dużą elastyczność budżetową, ponieważ konsorcjum może wykorzystywać środki według własnego uznania, o ile projekt jest realizowany zgodnie z ustaleniami. Rzeczywiste wykorzystanie kwoty ryczałtowej jest dla Komisji Europejskiej niewidoczne, jednak przesunięcia budżetowe między beneficjentami lub między pakietami roboczymi wymagają formalnej zmiany w umowie grantowej (tzw. *amendment*).

Kolejna nowość w Horyzoncie Europa to tzw. blind evaluation. Na czym to rozwiązanie polega?

W latach 2023-2024 mechanizm tzw. *blind evaluation* będzie miał charakter pilotażu. Polega on na przeprowadzeniu zanonimizowanej oceny wniosków projektowych na pierwszym etapie dwuetapowej procedury składania i oceny wniosków. Obejmuje większość obszarów programu Horyzont Europa, w których przewidziana jest taka dwuetapowa procedura, tj. w II filarze programu „Globalne wyzwania i europejska konkurencyjność przemysłowa” – w klastrze 1 „Zdrowie”, klastrze 4 „Technologie cyfrowe, przemysł i przestrzeń kosmiczna” oraz klastrze 6 „Żywność, biogospodarka, zasoby naturalne, rolnictwo i środowisko”.

WAŻNE!

Mechanizm *blind evaluation* dotyczy tylko tych tematów projektowych, w których opisie jest to wyraźnie zaznaczone. W przeciwnym razie wniosek należy przygotować w standardowy sposób.

Istotą tego nowego rozwiązania jest przekazanie ewaluatorom (czyli ekspertom oceniającym wnioski) do oceny wyłącznie merytorycznej części wniosków projektowych (część B), która nie może zawierać oznak identyfikujących wnioskodawcę, takich jak: nazwa organizacji, akronimy, logo czy nazwiska personelu. Wniosek sprzeczny z tym wymogiem formalnym zostanie odrzucony. Część A wniosku, zawierająca dane administracyjne wnioskodawcy, nie zostanie udostępniona ewaluatorom.

fot. Shutterstock

Rozwiązanie to stanowi reakcję na zarzuty o stereotypach czy uprzedzeniach co do możliwości efektywnej realizacji projektów z zakresu badań i innowacji przez nieznane lub mniej doświadczone instytucje. Ma na celu zbadanie, czy jest możliwe przeprowadzenie obiektywnej, zanonimizowanej oceny wniosków w ramach obowiązujących wymagań prawnych oraz operacyjnych. Jeżeli wyniki tego eksperymentu będą satysfakcjonujące, zaś sama ocena nie będzie generować dodatkowych trudności, można się spodziewać, że doprowadzi to do zmodyfikowania systemu oceny wniosków projektowych w przyszłości.

Plug-in to kolejna nowość w Horyzont Europa. Czym jest ten mechanizm i kiedy może zostać uruchomiony?

Zanim odpowiem na pytanie dotyczące mechanizmu *Plug-in*, chcę wspomnieć o *EIC Accelerator*, który stanowi bardzo atrakcyjną propozycję dla firm. Ten program, realizowany w III filarze Horyzontu Europa – „Innowacyjna Europa”, jest skierowany do małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), w tym startupów, pochodzących z państw członkowskich UE lub krajów stowarzyszonych z programem HE. Standardowa procedura

ubiegania się o finansowanie w konkursach *EIC Accelerator* przewiduje trzyetapowy proces. Pozytywny wynik oceny na danym etapie warunkuje przejście do kolejnego.

Plug-in to tryb postępowania, który umożliwia podmiotom składanie projektów bezpośrednio do drugiego etapu – czyli do pełnego etapu aplikacyjnego, z pominięciem kroku pierwszego, którym jest złożenie wniosku wstępnego. Mechanizm ten ma zastosowanie wyłącznie wobec projektów realizowanych w ramach wybranych, certyfikowanych programów krajowych lub regionalnych. Warunek stanowi uzyskanie przez wnioskodawców pozytywnego wyniku oceny innowacyjności oraz potencjału wdrożenia i komercjalizacji wyników.

WAŻNE!

Plug-in to instrument dedykowany pojedynczym podmiotom z sektora MŚP, które wykazują wysoki potencjał do wzrostu, dysponują rozwiązaniami *deep-tech* (technologia, produkt, usługa), znajdującymi się w fazie bezpośrednio poprzedzającej tzw. skalowanie i zamierzają wdrożyć je na rynek europejski oraz globalny. *EIC Accelerator* wymaga prototypu (najlepiej tzw. minimalnej wersji produktu, który firma planuje wprowadzić do obrotu), by pozyskać cenną informację zwrotną od pierwszych klientów.

Pilotażowy schemat mechanizmu *Plug-in* stanowi próbę wsparcia firm docenionych już w programach krajowych. Celem jest ułatwienie takim podmiotom dostępu do programu *EIC Accelerator*. Podstawą jest tu ocena możliwości rozwoju projektu oraz jego potencjału innowacyjnego i rynkowego dzięki finansowaniu z *EIC Accelerator*. Decyzję o tym, czy istniejący projekt może być skierowany do ubiegania się o wsparcie

fot. Shutterstock

w ramach *Plug-in*, podejmują organy zarządzające certyfikowanymi programami krajowymi lub regionalnymi.

WAŻNE!

Projekt może zostać skierowany do programu *EIC Accelerator*, jeżeli jego przegląd wykaże, że:

- wniosek spełnia dwa pierwsze kryteria *EIC Accelerator* (tj. doskonałość, czyli *excellence* oraz wpływ, czyli *impact*),
- nie dochodzi do powielenia finansowania działań, które mają być wspierane w ramach *EIC Accelerator*, z grantem przyznany na poziomie krajowym lub regionalnym,
- wnioskodawca spełnia kryteria kwalifikacyjne do *EIC Accelerator*.

W przypadku pozytywnej oceny projektu wnioskodawcy zostaną zaproszeni do przygotowania pełnego wniosku w ramach *EIC Accelerator* w jednym z terminów wskazanych w konkursie w ciągu następnych 12 miesięcy po ocenie.

Lata 2023 i 2024 są przewidziane na pilotażową realizację mechanizmu *Plug-in*. Po pierwszym wdrożeniu zostanie on poddany ocenie pod względem przydatności i skuteczności stosowania m.in. w aspekcie korzyści dla wnioskodawców, jakości wniosków oraz ewentualnego włączenia do innych konkursów w ramach programu Horyzont Europa. Jednocześnie należy podkreślić, że sam mechanizm nie jest jeszcze stosowany, gdyż obecnie trwa prowadzony przez Europejską Radę ds. Innowacji proces certyfikacji odpowiednich programów krajowych oraz regionalnych, zgłoszonych przez państwa członkowskie i kraje stowarzyszone. Wdrożenie pilotażowego *Plug-in* rozpocznie się, gdy 2/3 państw członkowskich UE

będzie miało certyfikowany przynajmniej jeden program. Oczekuje się, że nastąpi to w pierwszym kwartale 2023 roku. Następnie laureaci certyfikowanych programów będą mogli zostać zgłoszeni do *Plug-in*. Biorąc pod uwagę ogromne zainteresowanie *EIC Accelerator* i dużą konkurencję, taka wstępna selekcja na poziomie krajowym oraz wsparcie dla najlepszych powinny być bardzo pomocne.

Gdzie osoby zainteresowane mogą uzyskać więcej informacji na temat omówionych powyżej zagadnień?

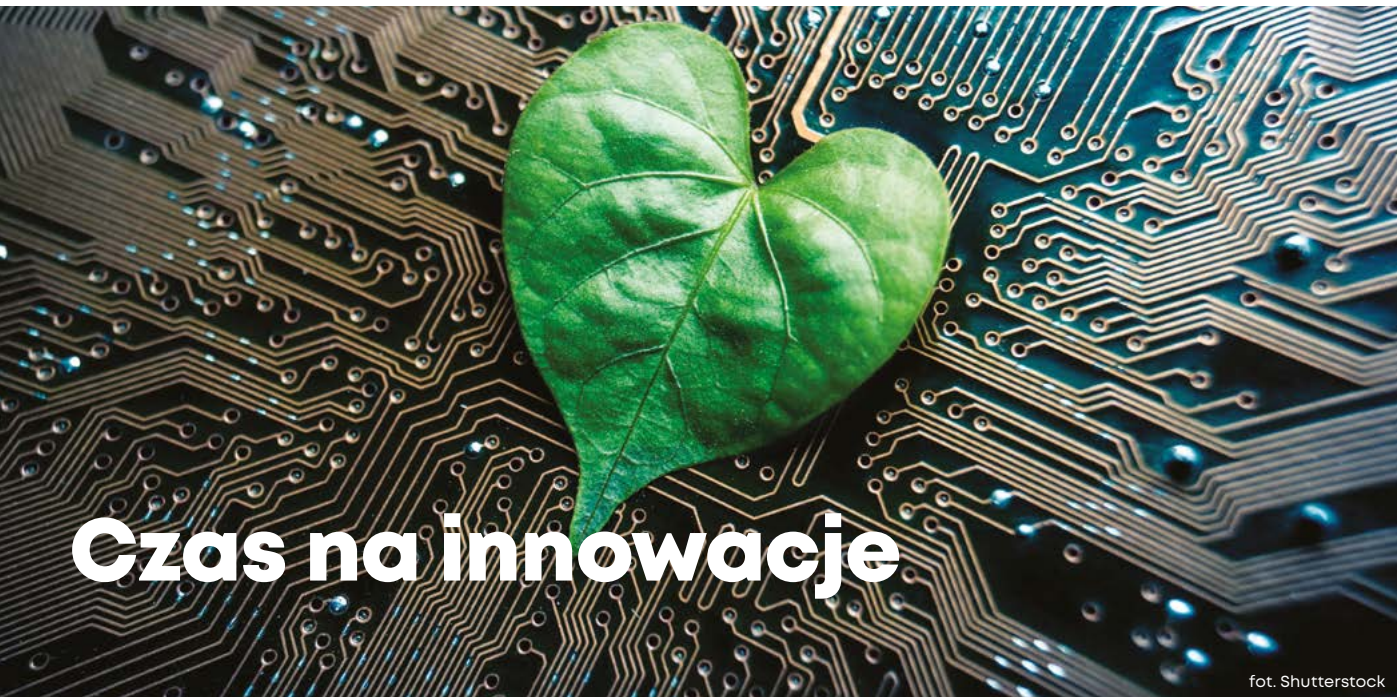
Osoby zainteresowane programem Horyzont Europa mogą zapoznać się z informacjami dostępnymi na stronie programu oraz na prowadzonym przez Komisję Europejską portalu *Funding and Tender Opportunities*.

Zapraszam też do kontaktu z Krajowym Punktem Kontaktowym Programów Badawczych UE (KPK), działającym w strukturze Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, który aktywnie wspiera uczestnictwo polskich jednostek naukowych, przedsiębiorstw oraz innych podmiotów w programie Horyzont Europa. W KPK pomocą służy kilkudziesięciu wysokiej klasy ekspertów, posiadających wiedzę zarówno z zakresu programów sektorowych, jak i budowy konsorcjów, przygotowania wniosków projektowych oraz rozliczeń formalno-finansowych projektów.

Zachęcam również do bieżącego śledzenia strony internetowej KPK: <https://www.kpk.gov.pl/>, gdzie znajdują się kluczowe informacje na temat programu Horyzont Europa oraz eksperckich działań realizowanych przez KPK. Bezpośredni kontakt z infolinią KPK można uzyskać pod adresem e-mail: kpk@ncbr.gov.pl lub numerem telefonu +48 664 032 135.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

Czas na innowacje

fot. Shutterstock

W tym roku rusza nowa unijna perspektywa finansowa na lata 2021-2027. Jeden z pierwszych programów, które zostały zatwierdzone przez Komisję Europejską, to Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG). Jest to ciekawa oferta dla przedsiębiorców, będąca kontynuacją Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020. FENG realizowany będzie na terenie całej Polski, a jego całkowity budżet to prawie 8 mld euro. Znany jest już harmonogram konkursów na 2023 rok, a pierwsze nabory rozpoczną się 21 lutego br.

Główne cele

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, a dokładniej – Departament Programów Wsparcia Innowacji i Rozwoju, jest instytucją, która zarządza całym programem.

Na podstawie analizy poszczególnych dziedzin polskiej gospodarki pod względem innowacyjności określono główne wyzwania i cele, które powinny zostać w naszym kraju zrealizowane. Są to m.in.:

- zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw, a w szczególności usprawnianie procesów komercjalizacji wyników badań,
- wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw m.in. dzięki większej

liczbie firm aktywnych innowacyjnie, które będą uzyskiwać przychody ze sprzedaży zaawansowanych produktów i usług,

- pogłębienie efektywnej współpracy przedsiębiorstw z jednostkami sektora nauki oraz podniesienie poziomu kompetencji,
- transformacja gospodarki w kierunku nowoczesnego przemysłu oraz zielonych technologii.

Program pomoże przedsiębiorcom sfinansować cały proces B+R+I (badania, rozwój, innowacje). Wesprze firmy na każdym etapie rozwoju. Biorąc pod uwagę, jak istotna w postępie badań jest współpraca sektora nauki i biznesu, przewidziano możliwość podjęcia wspólnych projektów badawczych przez przedsiębiorców oraz organizacje badawcze. Umożliwi to wdrożenie jeszcze większej liczby innowacyjnych pomysłów.

Powyższe zadania będą realizowane w ramach trzech spośród czterech priorytetów programu FENG.

Po prostu SMART

W ramach priorytetu I – „Wsparcie dla przedsiębiorców” będzie można sfinansować projekty dotyczące następujących dziedzin:

- prace B+R,

- wdrożenie innowacji,
- infrastruktura B+R (badawczo-rozwojowa),
- cyfryzacja,
- zazielenienie przedsiębiorstw,
- kompetencje,
- internacjonalizacja.

Działanie wyróżnione w tym priorytecie to Ścieżka SMART. Jest to zupełnie nowe rozwiązanie, pozwalające przedsiębiorcom na realizację tzw. projektów modułowych. W przypadku mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw wniosk o dofinansowanie obowiązkowo musi obejmować co najmniej jeden z modułów – badania i rozwój lub wdrożenie innowacji. W przypadku dużych przedsiębiorców przedsięwzięcie musi zawierać co najmniej moduł B+R. Pozostałe komponenty mają charakter fakultatywny.

Zacznij od innowacji

Priorytet II – „Środowisko przyjazne innowacjom” skupia się na wspieraniu inicjatyw o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki. Dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej możemy osiągnąć bardziej konkurencyjną, inteligentną Europę. Priorytet II obejmuje zarówno inicjatywy będące kontynuacją poprzedniego programu, jak i zupełnie nowe działania. Przewidziane jest szerokie wsparcie startupów oraz rozwój przedsiębiorstw rozpoczynających działalność innowacyjną (działanie *Innovation Coach*).

Zielono mi!

Wsparcie projektów bezpośrednio przyczyniających się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu uwzględnione zostało w priorytecie III – „Zazielenienie przedsiębiorstw”. Projekty realizowane w ramach powyższych środków przybliżą nasz kraj do osiągnięcia neutralności klimatycznej, zielonej transformacji gospodarki oraz zrównoważonego rozwoju. Formy wsparcia, które zostały przewidziane w tym priorytecie, to:

- zielony fundusz gwarancyjny,
- kredyt ekologiczny,
- projekty IPCEI (*Important Projects of Common European Interest*), czyli instrument umożliwiający finansowanie strategicznych projektów przez państwa członkowskie z ich budżetów.

Uzupełnienie stanowią będą innowacyjne zamówienia publiczne na prace B+R nad technologiami i produktami jeszcze nieistniejącymi na rynku, pożądanymi ze względów społecznych i środowiskowych.

Kto może uzyskać wsparcie?

Oferta programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki skierowana jest do przedsiębiorstw, sektora nauki, konsorcjów przedsiębiorców i konsorcjów przedsiębiorców z organizacjami badawczymi. O wsparcie będą mogły się ubiegać także: instytucje otoczenia biznesu, czyli ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Szczegółowe informacje dotyczące beneficjentów, którzy mogą złożyć wniosek w konkretnym konkursie, są publikowane w momencie ogłoszenia danego naboru.

Instrumenty programu FENG

W ramach FENG dostępne są następujące formy wsparcia:

- bezzwrotne (dotacje),
- zwrotne lub łączące finansowanie zwrotne z dotacjami (łącznie ok. 30 proc. alokacji programu), w tym instrumenty kapitałowe oraz instrumenty gwarancyjne (łączące w ramach jednej operacji wsparcie w formie gwarancji oraz dotacji),
- instrumenty mieszane, wykorzystujące częściowo finansowanie zwrotne ze środków prywatnych (w formie kredytu bankowego lub inwestycji kapitałowej) oraz finansowanie bezzwrotne (w formie dotacji ze środków EFRR) i dotacje warunkowe (finansowanie o charakterze częściowo zwrotnym).

Więcej informacji na temat poszczególnych działań programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 można uzyskać na stronie: <https://www.nowoczesnagospodarka.gov.pl/>. Harmonogram konkursów na 2023 rok w ramach FENG jest dostępny pod linkiem: <https://www.nowoczesnagospodarka.gov.pl/strony/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/nabory-wnioskow/>.

MAGDALENA ADAMCZYK
Centralny Punkt Informacyjny FE w Warszawie

Centrum innowacji za unijne pieniądze

Stworzenie Podkarpackiego Centrum Innowacji kosztowało 100 mln zł i zostało sfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Celem nowo powstałej instytucji jest przyczynienie się do podniesienia innowacyjności oraz konkurencyjności województwa podkarpackiego. W grudniu ubiegłego roku otwarto nowy budynek Podkarpackiego Centrum Innowacji przy ul. Lenartowicza 6 w Rzeszowie. To 2 tys. m² przestrzeni, gdzie młodzi kreatorzy mogą wdrażać swoje pomysły.

Podkarpacie to jeden z najszybciej rozwijających się regionów w Polsce. Od kilku lat jest w czołówce województw z największą dynamiką wzrostu PKB (poza rokiem 2020, kiedy pandemia wyhamowała rozwój gospodarczy). Mimo tej dynamiki region nadal wymaga wsparcia, które umożliwi mu nadrobienie dystansu do pozostałych województw. By to zrobić, lokalne władze postawiły na inwestowanie w działania skutkujące podnoszeniem poziomu innowacyjności oraz konkurencyjności regionu. W tym celu samorząd województwa podkarpackiego (również świętokrzyskiego) przystąpił w 2016 roku do realizacji wraz z Komisją Europejską inicjatywy na rzecz regionów rozwijających się (ang. *Lagging Regions Initiative*, obecnie *Catching-up Regions*). Jej celem było określenie czynników ograniczających wzrost w regionach słabiej rozwiniętych oraz zapewnienie ukierunkowanej pomocy i działań, które odblokują ich potencjał rozwoju. Diagnoza przeprowadzona przez ekspertów Banku Światowego w województwie podkarpackim wskazała na potrzebę wzmocnienia współpracy pomiędzy biznesem a nauką w zakresie działalności badawczo-rozwojowej i komercjalizacji jej wyników. Na podstawie analizy Komisja Europejska oraz Bank Światowy we współpracy z ówczesnym Ministerstwem Rozwoju zarekomendowały samorządowi

regionu Podkarpacia utworzenie profesjonalnego interfejsu, łączącego biznes z uczelniami, czyli Podkarpackiego Centrum Innowacji (PCI).

W 2017 roku centrum powstało jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, będąca w 100 proc. własnością publiczną (samorządu województwa podkarpackiego). Spółka zajęła się realizacją projektu „Podkarpackie Centrum Innowacji”, który otrzymał dofinansowanie w wysokości 100 mln zł z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w ramach działania 1.2 – „Badania przemysłowe, prace rozwojowe oraz ich wdrożenia”.

PCI komplementarnie uzupełnia zakres usług świadczonych przez inne podmioty zarządzane przez samorząd województwa, takie jak Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego SA czy Podkarpacki Fundusz Rozwoju sp. z o.o. Od momentu powołania w 2017 roku Podkarpackie Centrum Innowacji na stałe wpisało się w regionalny ekosystem innowacji. Realizuje ono zadania nie tylko w zakresie wzmocniania współpracy w obszarze działalności B+R, lecz jednocześnie umożliwia również promowanie szeroko pojmowanej kultury innowacyjności. Nasza decyzja była krokiem w dobrą stronę.

WŁADYSŁAW ORTYL
marszałek województwa podkarpackiego

PCI łączy przedsiębiorców i naukowców

Założeniem Podkarpackiego Centrum Innowacji od początku było wspieranie transferu technologii pomiędzy uczelniami a biznesem – m.in. poprzez ułatwienie nawiązywania kontaktów przedsiębiorców z badaczami oraz wsparcie rozwoju kompetencji personelu naukowego w zakresie prac B+R. „Fundamentalnym zadaniem Podkarpackiego Centrum Innowacji jest

foto: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

podniesienie poziomu innowacyjności regionu. Cel ten zostanie osiągnięty dzięki zbudowaniu trwałych relacji pomiędzy nauką a przemysłem, a także ciągle inspirowanie uczniów szkół średnich i studentów do podejmowania wyzwań kreatywnego modelowania oraz prototypowania innowacyjnych rozwiązań w różnych obszarach technologicznych” – mówi Jacek Kubrak, prezes zarządu PCI.

Centrum realizuje swoją misję, m.in. wdrażając obiecujące projekty B+R oraz pomagając w podnoszeniu ich poziomu gotowości technologicznej (tzw. TRL, czyli *Technology Readiness Level*). PCI wspiera rozwój i udostępnia finansowanie (przez mikrogranty) uniwersyteckim firmom typu spin-off oraz startupom. Ułatwia im też dostęp do sieci tzw. „aniołów biznesu”, czyli prywatnych inwestorów. Centrum zapewnia specjalistyczne doradztwo podmiotom wdrażającym projekty B+R i pomaga im w pozyskiwaniu grantów publicznych.

ProtoLab – przestrzeń dla kreatywnych

Jedną z inicjatyw Podkarpackiego Centrum Innowacji jest ProtoLab, czyli przestrzeń do realizacji kreatywnych pomysłów uczniów i studentów z Podkarpacia. Nowy budynek przy ul. Lenartowicza 6 w Rzeszowie to blisko 2 tys. m² warsztatów, pracowni i sal, w których młodzi kreatorzy mogą rozwijać swoje projekty oraz tworzyć prototypy innowacyjnych wynalazków.

Na pierwszym piętrze budynku znajduje się sześć nowoczesnie wyposażonych pracowni: warsztat – modelarnia, pracownia bio green, tekstylna & wearables, mediów VR, druku 3D i szybkiego prototypowania oraz elektroniczna – hacker-space. W każdej z tych przestrzeni młodzież

znajdzie profesjonalne i jednocześnie proste w obsłudze urządzenia oraz narzędzia, dzięki którym może rozwijać swoje praktyczne umiejętności. W skład wyposażenia pracowni wchodzi m.in.: drukarki 3D, wiertarki, tokarka, zaplecze stolarskie, mikroskop, maszyny do szycia czy lutownice.

Drugie piętro budynku to sale konferencyjne. Modułowe ściany przesuwne sprawiają, że trzy mniejsze sale z łatwością można zamienić w przestrzeń o powierzchni blisko 200 m². Dzięki temu możliwa jest organizacja większych wydarzeń, konferencji czy szkoleń.

Na dwóch ostatnich piętrach znajdują się przestrzenie coworkingowe, których wyposażenie umożliwia zarówno pracę indywidualną, jak i zespołową. To również miejsce, gdzie podkarpaccy uczniowie oraz studenci mogą zorganizować niewielkie szkolenia, warsztaty czy prezentacje.

ProtoLab w Podkarpackim Centrum Innowacji jest dostępny od poniedziałku do piątku w godz. od 9:00 do 21:00. Opiekunowie pracowni – specjaliści z zakresu szybkiego prototypowania, druku 3D, elektroniki czy mechaniki służą wsparciem na każdym etapie realizacji studenckiego bądź uczniowskiego projektu.

Infrastrukturę ProtoLab regularnie wykorzystują m.in. członkowie samorządów studenckich rzeszowskich uczelni, studenckie koła naukowe, klub mówców i liderów Inspire Rzeszów Toastmasters, uczniowie realizujący ogólnopolski projekt „Zwolnieni z Teorii”, Studenckie Forum Business Centre Club (region Rzeszów) oraz AIESEC.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

fot. Shutterstock

Największy w Europie program krajowy – FEnIKS

W styczniu br. opublikowano Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS). Jest to największy program krajowy w całej Unii Europejskiej pod względem budżetu. Do rozdysponowania w formie dotacji i innych instrumentów finansowych będą ponad 24 mln euro.

FEnIKS ma przyczynić się do rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury – zarówno technicznej, jak i społecznej. Będzie zatem finansował projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii, budujące odporność na zmiany klimatu, dążące do poprawy gospodarowania wodą, ściekami i odpadami komunalnymi. Fundusze w ramach tego programu będą też wspierać inwestycje w transport oraz wspomagać ochronę zabytków.

Artykuł prezentuje, jakich obszarów tematycznych mogą dotyczyć projekty, które otrzymają dofinansowanie z FEnIKSa w najbliższych latach, a także kto będzie mógł się ubiegać o te środki.

Priorytety programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027:

Priorytet 1. Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności

Priorytet 2. Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Priorytet 3. Transport miejski

Priorytet 4. Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności

Priorytet 5. Wsparcie sektora transportu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Priorytet 6. Zdrowie

Priorytet 7. Kultura

Priorytet 8. Pomoc techniczna

Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności

Priorytet 1 przewiduje pięć działań.

Działanie 1.1 – „Efektywność energetyczna” obejmie wsparcie projektów służących poprawie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz użyteczności publicznej. Na pożyczkę lub dotację będą mogły liczyć instytucje administracji publicznej (np. państwowe jednostki budżetowe, szkoły, szpitale, administracja rządowa), które w ramach swoich projektów zaplanują np. ocieplić budynek, zainstalować technologię odzysku ciepła czy zmienić źródło ciepła.

W działaniu 1.2 – „Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu” jednostki samorządu terytorialnego (JST) oraz ich związki, a także ich jednostki organizacyjne i podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych JST będą mogły składać wnioski o dotacje m.in. na przedsięwzięcia na rzecz zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi, a także rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury. Dzięki temu możliwa będzie np. budowa systemów zapobiegających podtopieniom i zalaniom.

JST oraz ich związki, jak również przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, będą mogły ubiegać się o dotacje w ramach działania 1.3 – „Gospodarka wodno-ściekowa”. Promowane będą projekty związane z budową nowej infrastruktury komunalnej do zbierania ścieków komunalnych

oraz budową, przebudową, rozbudową i remontem istniejącej infrastruktury komunalnej oczyszczania ścieków.

W ramach działania 1.4 – „**Gospodarka odpadami oraz gospodarka o obiegu zamkniętym**” wsparcie finansowe otrzymają projekty mające na celu wdrożenie systemów selektywnego zbierania odpadów komunalnych czy montaż instalacji do przetwarzania odpadów i recyklingu, a także zakładające minimalizację wytwarzania odpadów w procesach produkcyjnych oraz służące zapobieganiu powstawaniu odpadów żywności. Beneficjentami będą – w zależności od rodzaju przedsięwzięcia – JST i ich związki, podmioty realizujące obowiązki własne JST, przedsiębiorcy, banki żywności lub organizacje pozarządowe. Dotacje będą też mogły otrzymać projekty edukacyjno-informacyjne. W tym przypadku beneficjentami będą: Ministerstwo Klimatu i Środowiska, podległe mu organy i jednostki organizacyjne, uczelnie wyższe, jednostki naukowe i badawcze, a także pozarządowe organizacje ekologiczne.

Z kolei w ramach działania 1.5 – „**Ochrona przyrody i rozwój zielonej infrastruktury**” przewidziano finansowanie: ochrony czynnej zagrożonych gatunków, opracowania dokumentów planistycznych dla obszarów chronionych, zwalczania inwazyjnych gatunków obcych, rozwoju zarządzania obszarami chronionymi, zielonej i niebieskiej infrastruktury, monitoringu

przyrody, powietrza i hałasu, jak również rekultywacji terenów zdegradowanych oraz edukacji w zakresie ochrony przyrody.

Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR

W ramach priorytetu 2 realizowanych będzie pięć działań.

W działaniu 2.1 – „**Infrastruktura ciepłownicza**” dofinansowane zostaną projekty związane z rozwojem systemów ciepłowniczych, wysokosprawną kogeneracją i magazynami energii. Na dotacje oraz pożyczki będą mogli liczyć zarówno przedsiębiorcy, podmioty publiczne (np. JST), jak i spółdzielnie mieszkaniowe.

Działanie 2.2 – „**Rozwój OZE**” (odnawialnych źródeł energii) skupi się na instalacji OZE do wytwarzania energii elektrycznej, ciepła oraz paliw alternatywnych. Beneficjentami środków będą przedsiębiorcy, administracja publiczna oraz jednostki samorządów terytorialnych.

W działaniu 2.3 – „**Infrastruktura energetyczna**” pomoc otrzymają projekty związane z rozwojem sieci elektroenergetycznych, służących integracji z OZE, a także systemów gazowych. Beneficjentami dofinansowania będą przedsiębiorstwa.

fot. Shutterstock

Działanie 2.4 – „**Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom**” poświęcone będzie wspieraniu zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi i opracowaniu planów adaptacji do zmian klimatu. Szansę na pozyskanie Funduszy Europejskich będą miały przedsięwzięcia w zakresie małej retencji, renaturyzacji cieków wodnych, budowy i przebudowy urządzeń wodnych, opracowania oraz aktualizacji dokumentów planistycznych w zakresie gospodarowania wodami, zarządzania ryzykiem powodziowym, rozwijania systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego, a także rozwijania systemów ratownictwa. Dofinansowanie otrzymają też projekty edukacyjne.

Działanie 2.5 – „**Woda do spożycia**” skupi się na wspieraniu przedsięwzięć związanych z budową i modernizacją infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania oraz dystrybucji wody. Beneficjentami środków będą podmioty odpowiedzialne za realizację zadań związanych z zaopatrzeniem ludności w wodę, tj. jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne.

fot. Shutterstock

Transport miejski

W ramach priorytetu 3 organizatorzy publicznego transportu zbiorowego oraz JST będą mogli się ubiegać o dotacje na inwestycje infrastrukturalne, np. tory tramwajowe, węzły przesiadkowe, systemy ITS (czyli systemy wykorzystujące technologie informacyjne i komunikacyjne w obszarze transportu drogowego), systemy sprzedaży biletów oraz informacji pasażerskiej. Będzie też możliwość otrzymania dofinansowania na tabor: tramwaje, metro, autobusy, trolejbusy.

Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności

W ramach priorytetu 4 przewidziano cztery działania.

Działanie 4.1 – „**Drogi w sieci bazowej TEN-T**” skupi się na dofinansowaniu budowy i przebudowy dróg (ekspresowych oraz autostrad) znajdujących się w zarządzie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA), jak również na budowie obwodnic miast.

W działaniu 4.2 – „**Kolej w TEN-T**” realizowane będą przedsięwzięcia na rzecz modernizacji, budowy i przebudowy linii kolejowych, a także stacji i przystanków kolejowych.

Działanie 4.3 – „**Infrastruktura lotnicza w TEN-T**” wspierać będzie projekty związane z infrastrukturą lotniskową, np. systemy do kontroli osób i bagażu lub sprzęt służący poprawie bezpieczeństwa na lotniskach.

W działaniu 4.4 – „**RIS na śródlądowych drogach wodnych**” dofinansowanie przeznaczone będzie na wyposażenie Odry w RIS, tj. System Informacji Rzecznej, na odcinku poza TEN-T, czyli poza Transeuropejską Siecią Transportową.

Wsparcie sektora transportu z EFRR

W prioryecie 5 przewidziano aż siedem działań.

Działanie 5.1 – „**Drogi w sieci kompleksowej TEN-T**” przeznaczone będzie na wsparcie budowy i przebudowy dróg będących w zarządzie GDDKiA tak, aby spełniały parametry dróg ekspresowych. Dotowane będą też obwodnice miast na sieci dróg krajowych oraz obwodnice miast na prawach powiatu uwzględnionych w Kontraktach Programowych.

W działaniu 5.2 – „**Porty morskie i śródlądowe drogi wodne w TEN-T**” dofinansowanie zostanie przeznaczone na inwestycje w infrastrukturę portową, inwestycje poprawiające dostęp do portów od strony morza i lądu, a także ograniczające zanieczyszczenie środowiska przez statki. Unijne środki sfinansują również przedsięwzięcia, które się przyczynią do poprawy parametrów dróg wodnych (śródlądowych).

fot. Shutterstock

Działanie 5.3 – „**Drogi i bezpieczeństwo ruchu drogowego**”, podobnie jak działanie 5.1, będzie służyć wsparciu budowy, przebudowy i modernizacji dróg oraz obwodnic. Ponadto służby mundurowe dbające o bezpieczeństwo na drogach otrzymają środki na zakup sprzętu do nadzoru ruchu drogowego (w tym pojazdów) oraz do ratownictwa.

W ramach działania 5.4 – „**Kolej, kolej miejska i bezpieczeństwo na kolei**” budowane i przebudowywane będą linie oraz stacje/przystanki kolejowe. Dofinansowanie zostanie też przeznaczone np. na budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych w miastach. Wsparcie przewidziano również na rzecz budowy i modernizacji systemów bezpieczeństwa w ruchu kolejowym, a także doposażenie służb ratowniczych.

W działaniu 5.5 – „**Tabor kolejowy**” realizowane będą projekty związane z zakupem zeroemisyjnego taboru kolejowego – zarówno o zasięgu aglomeracyjnym, jak i ponadregionalnym.

Działanie 5.6 – „**Transport intermodalny**” wesprze budowę oraz przebudowę terminali intermodalnych wraz z zakupem i modernizacją urządzeń niezbędnych do ich obsługi.

Bezpieczniej będzie też na morzu, rzekach i kanałach dzięki realizacji działania 5.7 – „**Bezpieczeństwo morskie i śródlądowe drogi wodne poza TEN-T**”. Z unijnych środków doposażone zostaną służby ratownictwa morskiego. Dofinansowanie

otrzymają inwestycje poprawiające parametry eksploatacyjne dróg wodnych (śródlądowych).

Zdrowie

W ramach priorytetu 6 Polacy będą mogli liczyć na rozwój infrastruktury podstawowej opieki zdrowotnej (POZ). Wsparcie będzie przeznaczone między innymi na cyfryzację placówek, rozwój telemedycyny, prace budowlane w celu wzmocnienia funkcji diagnostycznych w POZ oraz wsparcie leczenia otwartego.

Kultura

W priorytecie 7 przewidziano środki na rozwój infrastruktury kultury (zarówno zabytkowej, jak i niezabytkowej). Dofinansowanie zostanie przeznaczone na inicjatywy na rzecz ochrony oraz podniesienia atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego.

Promowane będą m.in. projekty w zakresie dostosowania infrastruktury kultury w taki sposób, aby była ona bardziej przyjazna odbiorcom. Działania będą obejmować m.in. prace konserwatorskie, roboty budowlane, a także zakup sprzętu i wyposażenia umożliwiającego prowadzenie działalności kulturalnej, digitalizację zabytków czy też wdrożenie systemów liczenia odwiedzających. Środki sfinansują również inicjatywy służące podnoszeniu kompetencji kadry.

fot. Shutterstock

Więcej informacji o programie FEnIKS znajduje się na stronie: www.infrastruktura.gov.pl.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Fundusze Europejskie dla rozwoju społecznego

Unia Europejska jest wspólnotą krajów, które znajdują się na różnych poziomach rozwoju i które mierzą się z odmiennymi wyzwaniami. Wiele tych wyzwań jest wspólnych dla wszystkich państw członkowskich. Fundusze Europejskie pomagają wzmocnić konkurencyjność gospodarek państw UE, służą walce z bezrobociem oraz umożliwiają rozwój uboższych regionów.

Polska jest beneficjentem czwartej unijnej perspektywy. W latach 2021-2027 otrzymamy 72,2 mld euro w ramach polityki spójności oraz 3,8 mld euro z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Łącznie do naszego kraju trafi około 76 mld euro. Podobnie jak w latach 2014-2020, również w perspektywie finansowej 2021-2027 około 60 proc. środków z polityki spójności trafi do programów krajowych. Pozostałe 40 proc. otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw.

Podstawowym dokumentem, który określa współpracę Unii Europejskiej z Polską w tym zakresie, jest Umowa Partnerstwa – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania Funduszy Europejskich. Dokument wyznacza kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, wskazuje oczekiwane rezultaty oraz wyznacza obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe, a także określa cele, jak

również sposób inwestowania funduszy unijnych z polityki spójności w perspektywie finansowej 2021-2027.

W obecnej perspektywie finansowej określono sześć celów polityki spójności na lata 2021-2027. Są to:

- cel 1:** Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa
- cel 2:** Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa
- cel 3:** Lepiej połączona Europa
- cel 4:** Europa o silnym wymiarze społecznym
- cel 5:** Europa bliżej obywateli
- cel 6:** Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu.

Aby wypełnić założenia Umowy Partnerstwa, Polska realizować będzie programy krajowe i regionalne, które określą najważniejsze obszary wsparcia oraz wyznaczą konkretne działania.

Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, w skrócie FERS, stanowi kontynuację Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i realizowany jest w ramach nowej perspektywy finansowej Fundusze Europejskie 2021-2027. Program FERS stanowi kolejny etap rozwoju społecznego oraz gospodarczego kraju. Został on zatwierdzony przez Komisję Europejską 12 grudnia 2022 roku.

Kluczowe wyzwania, na które ma odpowiedzieć FERS, dotyczą obszarów edukacji, zatrudnienia i włączenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii takich, jak: rozwój edukacji i uczenia się przez całe życie, kształcenie kadr dla gospodarki, tworzenie równych szans w życiu społecznym i zawodowym dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wzmacnianie systemu ochrony zdrowia oraz poprawa dostępności usług publicznych. Budżet programu wynosi około 4,9 mld euro, w tym 4 mld euro stanowi wkład UE. Wsparcie z FERS kierowane jest przede wszystkim do jednostek samorządu terytorialnego, administracji rządowej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, partnerów społecznych, uczelni, jednostek naukowych, placówek i podmiotów systemu opieki zdrowotnej, osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin, a także rodziców dzieci do 3 lat.

Cele FERS to m.in.:

- poprawa jakości systemów kształcenia oraz rozwój edukacji włączającej,
- wspieranie procesu uczenia się przez całe życie, w tym kompetencji cyfrowych osób dorosłych,
- wsparcie systemu szkolnictwa wyższego, w tym w dostosowaniu oferty do wyzwań związanych z cyfrową i zieloną transformacją,
- wspieranie instytucji odpowiedzialnych za integrację społeczno-zawodową migrantów,
- rozwój potencjału instytucji działających w sferze integracji społecznej, usług społecznych i ekonomii społecznej,
- rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi m.in. poprzez tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i podnoszenie kompetencji kadr w tym obszarze,
- zapewnienie równych szans dla osób z niepełnosprawnościami,
- wsparcie systemu ochrony zdrowia, w tym kształcenie podyplomowe lekarzy, pielęgniarek, położnych oraz pracowników innych zawodów związanych z ochroną zdrowia,
- budowanie potencjału partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego,
- rozwój innowacji społecznych i upowszechnianie przetestowanych rozwiązań.

Pandemia COVID-19 szczególnie silnie uderzyła w niektóre sektory gospodarki, przyczyniając się do ich trwałego ograniczenia lub całkowicie uniemożliwiając ich funkcjonowanie. W związku z tym w ramach FERS szczególny nacisk położony zostanie na wsparcie przedsiębiorstw w dostosowaniu się do zmian i sytuacji kryzysowych na rynku pracy.

Brak środków finansowych lub niechęć do angażowania własnych zasobów w swój rozwój jest jedną z barier w uczestnictwie dorosłych w kształceniu i szkoleniu w formach zorganizowanych. Badania ewaluacyjne wskazały, że aż 43 proc. pracowników przedsiębiorstw nie skorzystałoby z usługi bez dofinansowania. Konieczne zatem było wypracowanie, przetestowanie, a także upowszechnienie rozwiązań w zakresie przyznawania osobom indywidualnym środków na podnoszenie umiejętności i kompetencji oraz uzyskiwanie kwalifikacji, jak również zapewnienie dostępu do finansowania zwrotnego. W związku z tym w ramach FERS dostępne będą instrumenty finansowe i dotacje.

FERS wspiera podnoszenie kompetencji kadr systemu oświaty, w tym kształcenie zawodowe, poprzez m.in. opracowanie i realizację programów szkoleniowych w określonych obszarach, ważnych z punktu widzenia rozwoju systemu oświaty czy rozwiązań metodycznych. W zakresie przewidzianych w FERS projektów współpracy ponadnarodowej zapewniona została potencjalna komplementarność z programami Interreg, zwłaszcza w obszarach polityki społecznej, edukacji, przedsiębiorczości oraz ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw przyczyniających się do wdrożenia „Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego”. 9 stycznia 2023 roku w sali im. Grażyny Gęsickiej w Ministerstwie Funduszy i Polityki Rozwoju zostało podpisane

porozumienie pomiędzy Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej a Centrum Projektów Europejskich w sprawie realizacji programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027. Na mocy porozumienia Centrum Projektów Europejskich – Państwowa Jednostka Budżetowa pełni rolę Instytucji Pośredniczącej dla działań 1.1 i 1.7 w ramach priorytetu I – „Umiejętności” w programie FERS.

Podpisanie porozumienia w sprawie realizacji programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego to ważny moment dla Centrum Projektów Europejskich. Po raz kolejny CPE będzie pełniło rolę Instytucji Pośredniczącej dla projektów współpracy ponadnarodowej – tym razem bogatsze o doświadczenia zgromadzone podczas perspektywy finansowej 2014-2020. Dzięki podpisanemu porozumieniu CPE może rozpocząć prace w ramach programu. Jesteśmy w pełni gotowi, aby przystąpić do realizacji zadań jak najszybciej.

DR LESZEK BULLER
dyrektor Centrum Projektów Europejskich

W działaniu 1.1 realizowane będą projekty współpracy ponadnarodowej, mające na celu wypracowanie i wdrożenie w polskich podmiotach nowych rozwiązań powstałych w oparciu o wymianę wiedzy i doświadczeń z podmiotami z innych państw Unii Europejskiej. W bieżącym roku Centrum Projektów Europejskich planuje ogłosić dwa nabory na projekty w ramach działania 1.1 na łączną kwotę alokacji w wysokości 50 mln zł. Konkursy będą dotyczyły polityki senioralnej oraz integracji społecznej obywateli państw trzecich.

W działaniu 1.7 w programie FERS wdrażane będą inicjatywy dotyczące mobilności ponadnarodowej w obszarze edukacji szkolnej oraz kształcenia zawodowego. Przedsięwzięcia te realizowane będą na zasadach programu Erasmus+, oferującego wsparcie finansowe dla podmiotów działających w obszarze edukacji i szkoleń.

W ramach programu Erasmus+ polscy studenci mogą uczyć się za granicą, brać udział w zagranicznej mobilności zawodowej lub wdrażać międzynarodowe projekty edukacyjne. Erasmus+ jest kontynuacją europejskich programów edukacyjnych, realizowanych od 1998 roku. Jego celem jest wspieranie uczniów, studentów, nauczycieli, wykładowców i wolontariuszy w prowadzeniu międzynarodowych projektów, służących

podnoszeniu kompetencji. Pomoc będzie również kierowana do osób z tych grup, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji (np. materialnej), w tym osób z niepełnosprawnościami. Do udziału w programie Erasmus+ uprawnione są także instytucje i organizacje publiczne oraz prywatne, wspierające edukację formalną oraz uczenie się pozaformalne i nieformalne osób w każdym wieku.

Wsparcie w zakresie krótkookresowej mobilności akademickiej kadry dydaktyczno-naukowej będzie miało charakter komplementarny wobec programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki. Budżet programu Erasmus+ na lata 2021-2027 wynosi 26,2 mld euro. Wraz z nową perspektywą finansową poszerzono założenia Erasmusa+, który stał się bardziej innowacyjny i inkluzywny, a także bardziej cyfrowy. Erasmus+ będzie miał kluczowe znaczenie dla planowanego do 2025 roku utworzenia Europejskiego Obszaru Edukacji, dzięki któremu Unia Europejska zamierza m.in. zapewnić wszystkim młodym ludziom dostęp do edukacji i szkoleń jak najwyższej jakości, umożliwić osobom uczącym się łatwe przemieszczanie się między systemami edukacji w różnych krajach, a także dać im możliwość znalezienia pracy w całej Europie.

Realizatorem i Narodową Agencją Programu Erasmus+ w Polsce jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Obecnie w Centrum Projektów Europejskich trwają prace nad uruchomieniem naborów w ramach działania 1.7 FERS na dwa projekty Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, obejmujące dwutorowe wsparcie w zakresie zagranicznej mobilności edukacyjnej – dla uczniów i kadry edukacji szkolnej oraz dla uczniów, absolwentów i kadry kształcenia zawodowego. Łączna wartość alokacji z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego, przeznaczonej na realizację dwóch powyższych projektów w latach 2023-2027, wynosi ponad 300 mln zł.

W pierwszym kwartale 2023 roku zostanie opublikowana lista ekspertów CPE do oceny wniosków o dofinansowanie dla działań 1.1 i 1.7 w ramach priorytetu I – „Umiejętności” programu FERS 2021-2027.

Szczegółowe informacje oraz aktualności dotyczące FERS można znaleźć na stronach: www.funduszeuropejskie.gov.pl www.cpe.gov.pl

MARCIN TYLCZYŃSKI
Wydział Projektów EFS
Centrum Projektów Europejskich

1. Przedsiębiorczość i innowacje
2. Energia i klimat
3. Zrównoważona mobilność miejska
4. Spójna sieć transportowa
5. Zrównoważona turystyka
6. Pomoc techniczna.

fot. Shutterstock

12 mld zł dla Polski Wschodniej

Komisja Europejska w październiku ub.r. zaakceptowała program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW). Stanowi on kontynuację Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 oraz Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. Budżet nowego programu to 12 mld zł, pochodzących w Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Dzięki tym środkom wybrane województwa rozwiną się gospodarczo, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki.

Nowy program będzie realizowany w pięciu województwach makroregionu Polski Wschodniej: lubelskim, podlaskim, podkarpackim, świętokrzyskim oraz warmińsko-mazurskim. Obejmie też część województwa mazowieckiego, czyli region statystyczny mazowiecki regionalny, tj. województwo mazowieckie bez Warszawy i dziewięciu otaczających ją powiatów.

Z programu skorzystają przedsiębiorcy prowadzący lub zamierzający prowadzić działalność na terenie wschodniej Polski, ośrodki innowacji (np. parki naukowe i technologiczne, które wspierają startupy), parki narodowe, jednostki samorządu terytorialnego, a także zarządcy infrastruktury kolejowej. Efekty programu odczują jednak wszyscy mieszkańcy makroregionu oraz odwiedzający.

Głównym celem FEPW będzie przede wszystkim wzmocnienie konkurencyjności całego

makroregionu wschodniej Polski i poprawa jakości życia jego mieszkańców. Program zakłada m.in. zwiększenie konkurencyjności oraz innowacyjności firm, podniesienie poziomu atrakcyjności miast, lepszą dostępność drogową i kolejową wschodnich województw, a także rozwój turystyki.

Priorytety programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027:

- priorytet 1: Przedsiębiorczość i innowacje
- priorytet 2: Energia i klimat
- priorytet 3: Zrównoważona mobilność miejska
- priorytet 4: Spójna sieć transportowa
- priorytet 5: Zrównoważona turystyka
- priorytet 6: Pomoc techniczna.

Przedsiębiorczość i innowacje

W ramach priorytetu 1 o wsparcie będą mogli się ubiegać ośrodki innowacji. Planowanych jest pięć działań.

Działanie 1.1 – „**Platformy startowe dla nowych pomysłów**” to kompleksowe programy inkubacji innowacyjnych przedsiębiorstw typu startup w regionie Polski Wschodniej. Wsparcie dzielone jest tu na trzy etapy:

- rozwój nowego pomysłu biznesowego – wsparcie będzie koncentrowało się na testowaniu i weryfikowaniu pomysłów oraz koncepcji biznesowych aż do momentu przygotowania odpowiedniego modelu biznesowego dotyczącego wdrożenia rynkowego innowacyjnego produktu lub usługi;
- wsparcie rozwoju działalności gospodarczej – po zakończeniu pierwszego etapu najbardziej innowacyjne i najlepiej rokujące startupy będą miały możliwość uzyskania dofinansowania na dalszy rozwój swojej działalności i wprowadzenie produktu lub usługi na rynek;
- długookresowe wsparcie dla firm o kluczowym potencjale dla makroregionu.

W działaniu 1.2 – „**Automatyzacja i robotyzacja w MŚP**” wsparcie otrzymają mikro-, mali i średni przedsiębiorcy, którzy zechcą przeprowadzić proces transformacji swojej firmy w kierunku Przemysłu 4.0. Pomoc będzie polegała na przeprowadzeniu audytu technologicznego i opracowaniu mapy drogowej transformacji,

a następnie wdrożeniu rozwiązań, w tym – na zakupie potrzebnego sprzętu, np. automatów czy robotów. Maksymalna wartość dofinansowania w tym działaniu to 3 mln zł.

Działanie 1.3 – „**Gospodarka o obiegu zamkniętym w MŚP**” zakłada pomoc w zakresie opracowania modelu biznesowego funkcjonowania przedsiębiorstwa w oparciu o założenia gospodarki obiegu zamkniętego oraz późniejsze wdrożenie tego modelu wraz z zakupem niezbędnych technologii. Maksymalna wartość dofinansowania opracowania modelu wynosi 150 tys. zł, a jego wdrożenia – 3,5 mln zł. O wsparcie będą mogli się ubiegać te same przedsiębiorstwa, co w działaniu 1.2.

W działaniu 1.4 – „**Wzornictwo w MŚP**” przewidziano kompleksowe wsparcie przedsiębiorstw dotyczące: przeprowadzenia audytu wzorniczego (przede wszystkim w zakresie potrzeb wzorniczych), opracowania strategii wzornictwa w firmie oraz późniejszego jej wdrożenia. Maksymalna wartość dofinansowania projektów w tym działaniu to 3 mln zł.

W działaniu 1.5 – „**Pożyczki na rozwój turystyki**” zaplanowano utworzenie funduszu pożyczkowego (prowadzonego przez Bank Gospodarstwa Krajowego), który skierowany zostanie do MŚP z branży turystycznej i pokrewnych. Firmy z tego sektora będą mogły pożyczyć pieniądze m.in. na wdrażanie innowacji, wprowadzenie nowych produktów na rynek czy też inwestycje np. w bazę noclegową, obiekty gastronomiczne, infrastrukturę związaną z turystyką etc.

Energia i klimat

Celem priorytetu 2 jest, by makroregion Polski Wschodniej: stał się bardziej przyjazny dla środowiska, osiągnął niskoemisyjność, rozwijała się w nim gospodarka o obiegu zamkniętym, podejmowane były w nim zielone i niebieskie inwestycje oraz charakteryzował się zrównoważoną mobilnością miejską. W ramach tego priorytetu przewidziano trzy działania.

Działanie 2.1 – „**Dystrybucja energii**” przewiduje wsparcie na rozwój inteligentnych sieci elektroenergetycznych typu *smart grid*, co umożliwi przyłączenia OZE (odnawialnych źródeł energii) czy też zeroemisyjny transport. Jak wytłumaczono w Szczegółowym Opisie Priorytetów programu: „Przyjmuje się, że inteligentna sieć *smart grid* to sieć elektroenergetyczna, która może w sposób efektywny kosztowo i funkcjonalnie integrować zachowania i działania wszystkich przyłączonych do niej użytkowników – w tym również wytwórców, podmiotów magazynujących energię elektryczną, odbiorców oraz użytkowników będących zarazem wytwórcami i odbiorcami, w celu zapewnienia efektywnego i zrównoważonego pod względem ekonomicznym systemu energetycznego, o niskim poziomie strat oraz o wysokim poziomie jakości, bezpieczeństwa dostaw i ochrony”. Działanie skierowane jest do dużych przedsiębiorstw prowadzących dystrybucję energii elektrycznej.

Działanie 2.2 – „**Adaptacja do zmian klimatu**” przewiduje wsparcie na zwiększenie odporności miast na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu, przede wszystkim w zakresie zwiększania powierzchni biologicznej i hydrologicznej czynnych. Możliwe będzie współfinansowanie parków, tworzenie systemów retencji, zagospodarowania i oczyszczania wód, tzw. zielone mosty

nad drogami i systemy zapobiegające podtopieniom. Pomoc jest przeznaczona dla miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz innych miast subregionalnych z podregionów z najwyższą kumulacją gmin zmarginalizowanych (w obu przypadkach o liczbie mieszkańców z przedziału 20-100 tys. osób), a także dla miejscowości o statusie uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej. Listę miast, do których w szczególności skierowane jest to działanie można znaleźć w Szczegółowym Opisie Priorytetów.

Działanie 2.3 – „**Bioróżnorodność**” w ponad połowie alokacji ma wspierać czynną ochronę przyrody, w tym m.in. udrażnianie i przywracanie ciągłości korytarzy ekologicznych. Ponadto wsparcie zostanie przeznaczone na infrastrukturę edukacyjną w parkach narodowych, infrastrukturę turystyczną oraz kampanie społeczne podnoszące świadomość ekologiczną. Beneficjentami wsparcia w tym działaniu będą mogły być:

- w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych – jednostki samorządu terytorialnego, jednostki rządowe i samorządowe ochrony środowiska, zarządzający gospodarką leśną, zarządzający gospodarką wodną, organy ochrony przyrody, organizacje pozarządowe;
- w zakresie przedsięwzięć dotyczących podnoszenia świadomości ekologicznej i promowania postaw proekologicznych – wszystkie powyższe podmioty oraz Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy.

Zrównoważona mobilność miejska

Priorytet 3 przewiduje tylko jedno działanie o tej samej nazwie. Ma ono objąć wsparciem projekty z zakresu ekologicznych, zintegrowanych systemów mobilności miejskiej (transport miejski i aktywne formy mobilności). W wyniku realizowanych projektów zmniejszy się emisja zanieczyszczeń oraz hałasu, a zwiększy efektywność przemieszczania. Dofinansowanie otrzymają projekty dotyczące np. zakupu bezemisyjnego taboru tramwajowego, trolejbusowego i autobusowego (napęd elektryczny lub wodorowy) oraz budowy i przebudowy infrastruktury na potrzeby transportu miejskiego (w tym np. stacji ładowania pojazdów elektrycznych czy infrastruktury OZE). O pomoc mogą się też ubiegać przedsięwzięcia z zakresu digitalizacji systemów, obejmujące np. ITS (inteligentne systemy transportowe), wspólne bilety, tablice informacyjne etc. Beneficjentami projektów będą miasta o liczbie mieszkańców pow. 50 tys. osób.

fol. Shutterstock

fot. Shutterstock

Spójna sieć transportowa

W prioryecie 4 przewidziano dwa działania.

Działanie 4.1 – **„Infrastruktura drogowa”** ma doprowadzić do poprawy dostępności drogowej regionu Polski Wschodniej poprzez poprawę powiązań sieci dróg wojewódzkich z siecią TEN-T (transeuropejską siecią transportową). Beneficjentami dofinansowania będą zarządcy dróg wojewódzkich.

W działaniu 4.2 – **„Ponadregionalna infrastruktura kolejowa”** Fundusze Europejskie pomogą zwiększyć dostępność kolejową makroregionu. Dotacje otrzymają projekty podnoszące parametry linii kolejowych, mające na celu unowocześnienie infrastruktury oraz dostosowanie kolei do potrzeb osób o ograniczonej mobilności. Te przedsięwzięcia będą realizować PKP Polskie Linie Kolejowe SA oraz Polskie Koleje Państwowe SA.

fot. Shutterstock

Zrównoważona turystyka

Priorytet 5 i działanie o tej samej nazwie przewidują wsparcie na tworzenie ponadregionalnych szlaków turystycznych, łączących podmioty z co najmniej dwóch województw regionu Polski Wschodniej. Pod względem tematycznym szlaki będą mogły dotyczyć m.in. atrakcji historycznych, kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych.

Przykładowe przedsięwzięcia obejmą inicjatywy z zakresu digitalizacji oferty szlaku lub przygotowania strategii zarządzania i rozwoju produktu

fot. Shutterstock

turystycznego, jakim będzie dany szlak. Projekty powinny być realizowane w partnerstwach, gdzie partnerami wiodącymi będą instytucje z województw objętych programem FEPW.

Gdzie po więcej informacji?

W artykule przedstawione zostały przykładowe projekty, które będą realizowane dzięki dotacjom i pożyczkom z programu FEPW. Więcej informacji o programie oraz terminach naborów znajduje się na stronie: www.polskawschodnia.gov.pl.

DOMINIK KRZYSZTOFOWICZ

Niebiesko-zielony Południowy Bałtyk

Program Południowy Bałtyk kontynuuje swoje działania w trzeciej już perspektywie programowej. W 2007 roku program rozpoczął swoją działalność jako Południowy Bałtyk, aby w 2014 roku dołączyć do grupy programów Interreg. Obszar wsparcia obejmuje regiony przybrzeżne 5 państw członkowskich: Danii, Niemiec, Litwy, Polski oraz Szwecji.

Od początku istnienia programu charakteryzuje go dwa symboliczne kolory:

- niebieski (sektor morski)
- zielony (sektor zasobów naturalnych).

Program ma charakter niemetropolitalny. Dotyczy rozwoju obszarów wiejskich, które zamieszkuje ok. 8,9 mln osób. Oficjalne hasło przewodnie perspektywy 2021-2027 brzmi: „Zjednoczeni przez morze dla działań na rzecz niebieskiej i zielonej przyszłości”.

Poniżej zostały wymienione cztery priorytety programu wraz z obszarami tematycznymi, których powinny dotyczyć projekty, mogące otrzymać dofinansowanie w ramach programu.

INNOWACYJNY POŁUDNIOWY BAŁTYK ma na celu zwiększenie poziomu innowacji i internacjonalizacji podmiotów lokalnych.

Działanie 1.1: Cyfryzacja regionu

Inicjatywy wspierające wzrost poziomu cyfryzacji różnych sektorów regionalnej gospodarki, rozwój łączności cyfrowej, wzmocnienie rozwiązań z zakresu sztucznej inteligencji i cyberbezpieczeństwa oraz transfer technologii między regionami i wzmacnianie współpracy w wymiarze transgranicznym.

Działanie 1.2: Budowanie łączności regionu poprzez internacjonalizację

Przedsięwzięcia na rzecz wzmocnienia konkurencyjności, innowacyjności MŚP oraz ich obecności na rynku międzynarodowym, a także transferu technologii i współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, ośrodkami naukowymi oraz sektorem szkolnictwa wyższego w celu wypracowania innowacyjnych rozwiązań i stworzenia nowych

platform oraz możliwości poprzez współpracę transgraniczną.

ZRÓWNOWAŻONY POŁUDNIOWY BAŁTYK ma na celu promowanie zrównoważonego rozwoju oraz niebieskiej i zielonej gospodarki.

Działanie 2.1: Wsparcie przejścia na zieloną energię

Projekty polegające na przygotowaniu i wprowadzeniu transgranicznych rozwiązań wspierających produkcję oraz wykorzystanie energii odnawialnej, ułatwiające i upowszechniające zastosowanie odnawialnych źródeł energii oraz budujące zdolność do transferu wiedzy i opracowywania strategii zielonej polityki.

Działanie 2.2: Inicjatywy na rzecz promowania zrównoważonego wykorzystania wody

Przedsięwzięcia wspierające efektywne i zrównoważone użytkowanie gruntów oraz gospodarkę wodną, a także zwalczanie eutrofizacji i różnych substancji niebezpiecznych w środowisku wodnym w celu uzdatniania wody.

Działanie 2.3: Wspieranie ekonomii o obiegu zamkniętym i bardziej zasobooszczędnej

Inicjatywy promujące przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz kształtowanie zachowań i postaw wspierających odpowiedzialną konsumpcję oraz produkcję, rozwój gospodarki w sposób zrównoważony, przechodzenie na przyjazne dla środowiska procesy produkcji, a także efektywne gospodarowanie zasobami i odpadami.

ATRAKCYJNY POŁUDNIOWY BAŁTYK ma na celu aktywację potencjału turystycznego.

Działanie 3.1: **Rozwój zrównoważonej i innowacyjnej turystyki**

Projekty na rzecz zwiększenia widoczności Południowego Bałtyku jako obszaru atrakcyjnego turystycznie oraz wzmocnienia jego wspólnej oferty turystycznej i kulturalnej, a także inicjatywy powodujące włączenie społeczne i przyczyniające się do łagodzenia negatywnych skutków pandemii COVID-19 na rynku pracy.

AKTYWNY POŁUDNIOWY BAŁTYK ma na celu poprawę zarządzania współpracą transgraniczną.

Działanie 4.1: **Wzmocnienie zdolności współpracy podmiotów z siedzibą w obszarze Południowego Bałtyku (w tym społeczeństwa obywatelskiego)**

Przedsięwzięcia ułatwiające pokonywanie przeszkód we współpracy transgranicznej, aby korzyści płynące ze współdziałania były dostępne dla różnych grup. Chodzi o inicjatywy na rzecz pobudzenia oraz wzmocnienia współpracy transgranicznej, tworzenia sieci kontaktów i rozwijania relacji z podmiotami lokalnymi.

Nową perspektywę programu wyróżnia identyfikacja wizualna, która została stworzona na bazie

fot. CPE

obrazu autorstwa malarki i graficzki – Magdy Benedy, która mieszka i tworzy w Gdańsku, a swoją twórczością promuje Pomorze. Grafika przedstawia żagłówki na morzu, symbolizujące partnerów projektów, którzy wspólnie żeglują po Bałtyku – naszym wspólnym dziedzictwie, o które dbamy i o które się troszczymy.

Do 15 lutego 2023 roku trwał pierwszy nabór wniosków dla projektów regularnych dla wszystkich działań priorytetowych. Decyzja Komitetu Monitorującego odnośnie przyznanych funduszy planowana jest na 22 czerwca br. Wszystkie informacje związane z nową perspektywą znaleźć można w zakładce na stronie internetowej programu: <https://southbaltic.eu/>.

KATARZYNA SEMPOŁOWICZ-LIPSKA
Wspólny Sekretariat
Programu Interreg Południowy Bałtyk

fot. Shutterstock

Morze Bałtyckie w kolejnej perspektywie unijnej

Priorytety strategiczne na 7 lat unijnego programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027 dotyczą rozwoju społeczeństwa innowacyjnego, inteligentnego gospodarowania wodą, budowania społeczności na rzecz neutralności klimatycznej oraz zarządzania międzynarodową współpracą. O dofinansowanie mogą się ubiegać władze publiczne – lokalne, regionalne oraz krajowe, a także np. organizacje wspierania biznesu.

Program Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027 jest skierowany do władz publicznych, organizacji wspierających biznes, wyspecjalizowanych agencji oraz dostawców infrastruktury i usług publicznych. Są to główne podmioty odpowiedzialne za transformację w kierunku odporniejszego i bardziej innowacyjnego regionu. Projekty realizowane są w ramach międzynarodowych konsorcjów partnerskich.

Wśród celów programu jest m.in. tworzenie warunków – poprzez transnarodową współpracę – do wspierania transformacji w kierunku bardziej ekologicznych i odpornych społeczeństw oraz gospodarek. Proponowane przez wnioskodawców projekty powinny być kierowane głównie do władz publicznych, które mają kompetencje do wykorzystania przygotowanych w ramach programu innowacyjnych rozwiązań. Finalnie z efektów projektów skorzystają firmy i lokalna społeczność. Projekty mają także stworzyć warunki do rozwoju innowacji usług publicznych (w tym innowacyjnych usług publicznych z wykorzystaniem cyfryzacji) i potencjału technologicznego oraz innowacyjnego przedsiębiorstw. Istotnym aspektem transnarodowych działań projektowych będzie również transfer wiedzy. Poza tym podejmowane przedsięwzięcia powinny zwiększyć świadomość społeczną oraz spowodować zmianę zachowań w kierunku bardziej sprzyjających np. ekologii.

WAŻNE! Projekty należy realizować w ramach międzynarodowych konsorcjów, przy czym konsorcjum powinny tworzyć co najmniej trzy organizacje z trzech państw, znajdujących się na obszarze, gdzie program jest wdrażany.

Partnerami projektów mogą być szkoły wyższe, instytucje badawcze czy też centra edukacji lub szkoleń. Udział tych instytucji w proponowanych

przedsięwzięciach może polegać na wspieraniu głównych grup docelowych poprzez przygotowywanie ekspertyz z wykorzystaniem posiadanych kompetencji oraz realizację konkretnych badań, np. czystości wody, i opracowywanie nowych rozwiązań technologicznych, organizacyjnych etc. Inicjatywy projektowe mogą również obejmować tworzenie struktur, które umożliwią zwiększenie potencjału innowacyjnego regionu Morza Bałtyckiego.

W programie Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027 oferta skierowana jest do wszystkich polskich województw. Realizacja inwestycji nie może być głównym celem projektu.

WAŻNE!

Obszar programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027 obejmuje dziewięć państw, w tym osiem krajów członkowskich UE (Dania, Estonia, Finlandia, Niemcy, Łotwa, Litwa, Polska i Szwecja) oraz kraj partnerski (Norwegia). Propozycje wniosków mogą być składane w szczególności przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu i euroregiony.

fol. Shutterstock

Cztery priorytety i dziewięć celów programu

Wnioskodawcy powinni się upewnić, że ich przedsięwzięcie wpisuje się nie tylko w jeden z priorytetów, ale także w konkretny cel programu. Zarówno priorytety, jak i cele odzwierciedlają potrzebę transnarodowej współpracy w perspektywie finansowej 2021-2027.

PRIORYTET 1: Innowacyjne społeczeństwa

W ramach pierwszego z celów priorytetu 1 – „**Odporne gospodarki i społeczności**” oczekiwane są propozycje działań, które pozwolą uniknąć lub ograniczyć skutki kryzysów zdrowotnych, ale także m.in. konsekwencje recesji gospodarczych. Chodzi o przedsięwzięcia wspierające wytrzymałość społeczeństwa na kryzys, w tym zdolność do szybkiego i trwałego powrotu do normalnego stanu. Odporność rozumiana jest także jako monitorowanie sytuacji i przeciwdziałanie potencjalnym zagrożeniom.

WAŻNE! Partnerzy projektu powinni obrać sobie za cel wyzwanie wspólne dla wszystkich krajów objętych programem. Problem powinien zostać rozwiązany dzięki współpracy transnarodowej. Istotne jest „myślenie poza schematami”, eksperymentowanie i współpraca między różnymi sektorami. Chodzi o znalezienie optymalnego rozwiązania przeciwdziałającego w maksymalnym stopniu potencjalnym kryzysom. Projekty muszą się również przyczyniać do podniesienia poziomu innowacyjności regionu.

W przypadku drugiego z celów priorytetu 1 – „**Usługi publiczne odpowiadające na potrzeby mieszkańców**” szczególnie ważne jest zwiększenie zdolności władz publicznych, wyspecjalizowanych agencji oraz dostawców infrastruktury i usług do wprowadzania innowacji i tworzenia nowych rozwiązań, które pozwolą efektywniej reagować na potrzeby społeczeństwa.

PRIORYTET 2: Społeczeństwa rozważnie korzystające z wody

Oba cele w ramach priorytetu 2 – „**Zrównoważone wody**” oraz „**Niebieska gospodarka**” są związane z poprawą stanu wód w regionie i troską o ochronę środowiska w kontekście rozwoju

fol. Shutterstock

zdrowych ekosystemów w Morzu Bałtyckim oraz wodach śródlądowych.

PRIORYTET 3: Społeczeństwa neutralne dla klimatu

W przypadku priorytetu 3 istotne znaczenie mają trzy cele. Cel „**Gospodarka o obiegu zamkniętym**” będzie wspierać działania ułatwiające przejście od tradycyjnego sposobu wykorzystywania zasobów do podejścia holistycznego, wykraczającego poza gospodarkę odpadami. Ze względu na dużą ilość produkowanych odpadów w ramach tego celu podejmowane będą działania zmierzające do ponownego wykorzystania produktów i przechodzenia z gospodarki linearnej do obiegu zamkniętego. Z kolei w ramach celu „**Transformacja energetyczna**” wdrażane będą m.in. projekty służące opracowaniu rozwiązań zwiększających efektywność energetyczną w procesach produkcji przemysłowej, ale także w budynkach publicznych i prywatnych. Osiągnięciu celu „**Inteligentna zielona mobilność**” będą służyć inicjatywy, które zapewnią sprawne przemieszczanie się ludzi oraz towarów na obszarach miejskich i wiejskich przy racjonalnym wykorzystaniu zasobów, a także dzięki integracji różnych rodzajów transportu wraz z przyspieszaniem cyfryzacji.

PRIORYTET 4: Zarządzanie współpracą

Cele w ramach priorytetu 4 to „**Platformy projektów**” oraz „**Zarządzanie makroregionalne**”. Pierwszy obejmie przedsięwzięcia wspierające współpracę projektów z wybranymi obszarami tematycznymi. Drugi z celów dotyczy ulepszenia procesu zarządzania i działań informacyjno-promocyjnych, związanych ze Strategią Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Priorytet 4 będzie służył upowszechnieniu rezultatów wypracowanych w projektach wdrażanych w ramach priorytetów 1-3 oraz wspieraniu współpracy organizacji.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

Polska i Ukraina: Wyzwania przyszłości

2022 rok postawił przed nami wyzwania na przyszłość. Pomimo niezwykle trudnej i wymagającej sytuacji na obszarze programu, po 3 latach przygotowań Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027 został oficjalnie przedłożony Komisji Europejskiej, która zatwierdziła go 30 listopada ub.r. Jego realizacja będzie naszym wspólnym wyzwaniem na najbliższe lata i nadzieją na lepszą przyszłość dla całego obszaru objętego programem.

Program na lata 2021-2027 został początkowo przygotowany w formule trójstronnej, jako kontynuacja dotychczasowej współpracy transgranicznej pomiędzy Polską, Białorusią i Ukrainą. Pierwsze posiedzenie Komitetu Programującego, odpowiedzialnego za przygotowanie programu, odbyło się już w październiku 2019 roku. Już wtedy członkowie komitetu, czyli przedstawiciele władz krajowych i regionalnych trzech krajów oraz partnerzy społeczni, wstępnie zadecydowali o priorytetach w nowej perspektywie.

Niestety przygotowania przerwał przebieg wyborów prezydenckich na Białorusi w 2020 roku, a następnie działania białoruskich władz na granicy z Polską i w końcu ich poparcie dla rosyjskiej agresji na Ukrainę. Wydarzenia te poskutkowały, podjętą w lutym 2022 roku, decyzją Komisji Europejskiej o wykluczeniu Białorusi ze współpracy w ramach inicjatywy Interreg.

Wojna oraz pandemia nie przerwały prac. W ciągu 4 miesięcy Polska i Ukraina uzgodniły i zatwierdziły treść programu w dwustronnej,

polsko-ukraińskiej formule. Po dalszych konsultacjach społecznych, wdrożeniu ich wyników i zatwierdzeniu dokumentu przez rządy obu krajów dokumenty programowe zostały złożone w wyznaczonym terminie do Komisji Europejskiej (KE). Następnie, po przesłaniu przez KE uwag, odbyło się wiele spotkań, podczas których konsultowany był i dopracowywany ostateczny kształt programu. W efekcie tych działań w październiku 2022 roku skorygowany dokument programu Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021-2027 został oficjalnie przekazany do Komisji Europejskiej i został zatwierdzony 30 listopada 2022 roku.

W dniach 2-3 lutego br. w Lublinie odbyło się już pierwsze posiedzenie nowego Komitetu Monitorującego. Zapadły m.in. decyzje co do harmonogramu naborów i pakietu aplikacyjnego dla dużych projektów infrastrukturalnych.

**WSPÓLNY SEKRETARIAT TECHNICZNY
PROGRAMU POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA
2014-2020**

fot. Shutterstock

GŁÓWNE ZASADY

- DOFINANSOWANIE Z UE – DO 90%
- ZALICZKOWANIE
- PROJEKTY TRANSGRANICZNE
- ZASADA BENEFICJENTA WIODĄCEGO
- UMOWA PARTNERSKA
- UMOWA GRANTOWA Z INSTYTUCJĄ ZARZĄDZAJĄCĄ

TYPY PROJEKTÓW

KLUCZOWE PRZY WYBORZE

CAŁKOWITY OBSZAR PROGRAMU:
177 128 KM²

LUDNOŚĆ OBSZARU PROGRAMU:
14,5 MLN OSÓB

Zmiany na polsko-słowackim pograniczu

Program Współpracy Interreg Polska – Słowacja 2021-2027 został zatwierdzony 26 września ub. r. Jego budżet to prawie 130 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W nowej perspektywie szczególnie istotne są zagadnienia związane z klimatem i bioróżnorodnością, lepszą dostępnością komunikacyjną pogranicza, rozwojem jego atrakcyjności turystycznej i partycypacją społeczną mieszkańców przygranicznych regionów.

Transgraniczna współpraca kluczem do sukcesu

Efektom programu w nowej perspektywie będzie zacieśnienie współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru objętego programem. Chodzi o to, aby wspólnie rozwiązywali problemy i wymieniali się wiedzą. Realizowane projekty przyczynią się do budowania sąsiedzkich relacji, a także rozwoju i zacieśnienia partnerstwa polsko-słowackiego. Dzięki temu uda się uzyskiwać rezultaty, które nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez transgranicznej współpracy w kluczowych dziedzinach.

Cztery priorytety współpracy

W programie Interreg Polska – Słowacja 2021-2027 określone zostały cztery priorytety. Stanowią

one odpowiedź na najważniejsze wyzwania, z którymi należy się zmierzyć w nowej perspektywie finansowej. Kluczowe obszary tematyczne zostały wyznaczone na podstawie szeregu analiz wykonanych przez ekspertów, spotkań interesariuszy oraz konsultacji społecznych.

PRIORYTET 1: Przyjazne naturze i bezpieczne pogranicze

Pogranicze polsko-słowackie jest obszarem szczególnie cennym przyrodniczo w skali obu krajów. Zmiany klimatu powodują okresowe susze, pożary oraz deszcze nawalne, które skutkują podtopieniami i powodzią. Projekty w ramach nowego programu Interreg mają uwzględniać przystosowanie obszaru do zmian klimatu, zapobieganie występowaniu klęsk żywiołowych i poprawiać odporność na zjawiska pogodowe. Bardzo istotna jest również ochrona przyrody oraz zachowanie różnorodności biologicznej, a także poprawa stanu obszarów cennych przyrodniczo.

PRIORYTET 2: Lepiej połączone pogranicze

Pogranicze polsko-słowackie jest obszarem trudno dostępnym ze względu na ukształtowanie terenu. Dzięki inwestycjom drogowym w nowej perspektywie mieszkańcy będą mogli skorzystać z szybszego i sprawniejszego przejazdu przez granicę państwa. To spowoduje lepszą dostępność komunikacyjną regionu oraz większą mobilność transgraniczną. Celem programu Interreg Polska – Słowacja w latach 2021-2027 będzie poprawa jakości transportu zbiorowego oraz zadbanie o stan środowiska naturalnego poprzez promocję rozwoju elektromobilności.

PRIORYTET 3: Twórcze i atrakcyjne turystycznie pogranicze

Podobnie, jak w poprzedniej perspektywie programowej, realizowane będą partnerskie przedsięwzięcia na rzecz rozwoju zrównoważonej

fot. Shutterstock

fot. Shutterstock

kultury i turystyki w regionie. Promocja transgranicznego dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, jak również zintegrowanych produktów, usług i ofert turystycznych, pozytywnie wpłynie na kondycję gospodarczą i społeczną polsko-słowackiego pogranicza.

PRIORYTET 4: Współpraca instytucji i mieszkańców pogranicza

Bliskość geograficzna i kulturowa sprzyja wzajemnym kontaktom oraz współpracy pomiędzy mieszkańcami pogranicza, przedsiębiorcami oraz instytucjami po obu stronach granicy. Projekty w nowej perspektywie będą pomagać w budowaniu transgranicznych partnerstw, opracowywaniu wspólnych analiz, strategii i planów działań, realizacji wspólnych szkoleń i warsztatów, a także w wymianie doświadczeń.

Nowe trendy

W nowym programie uwzględnione zostały nowe, ważne tematy, takie jak: transformacja cyfrowa, partycypacja społeczna czy strategia Europejskiego Zielonego Ładu. Przedsięwzięcia w kolejnej perspektywie unijnej będą wspierać realizację środowiskowych i klimatycznych celów polityki spójności, w tym także tych dotyczących bioróżnorodności. Istotnym kryterium oceny projektów będzie kwestia, czy promują one zielone rozwiązania.

W inicjatywach dotyczących przystosowania do zmian klimatu, bioróżnorodności czy turystyki będą mogli uczestniczyć mali i średni

przedsiębiorcy. Nowością będzie aspekt partycypacji społecznej, który będzie polegał na włączaniu różnych grup społecznych w projektowanie i wdrażanie przedsięwzięć w sektorach kultury i turystyki. Dzięki temu projekty będą lepiej odpowiadały na różne potrzeby społeczne.

W odróżnieniu od poprzedniego programu nie będzie osobnej osi priorytetowej dla edukacji. W nowym programie Polska – Słowacja będą mogły otrzymać dofinansowanie działania edukacyjne na rzecz zwiększenia świadomości mieszkańców w zakresie dbania o czystość środowiska naturalnego, zmian klimatu, bioróżnorodności, segregacji odpadów czy energooszczędności.

Wdrażanie programu idzie pełną parą

W październiku 2022 roku na Zamku Książąt Sułkowskich w Bielsku-Białej odbyła się gala, podczas której nastąpiła uroczysta inauguracja nowego programu. W wydarzeniu wzięli udział m.in. Grzegorz Puda, minister funduszy i polityki regionalnej, oraz Veronika Remišová, wicepremier Republiki Słowackiej. Pod koniec grudnia ub. r. ogłoszone zostały pierwsze nabory wniosków o dofinansowanie, które zostaną rozstrzygnięte w drugim kwartale 2023 roku. Wtedy rozpocznie się wdrażanie projektów, dzięki którym polsko-słowackie pogranicze będzie się dalej zmieniać na lepsze!

PIOTR BIEL

ANNA MOTYKA

Wspólny Sekretariat Techniczny

Programu Interreg Polska – Słowacja 2014-2020

Współpraca polsko-czeska w nowej perspektywie unijnej

4 października 2022 roku Komisja Europejska zatwierdziła transgraniczny program współpracy polsko-czeskiej Interreg Czechy – Polska 2021-2027 (poprzedni nosił nazwę: Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020). Jego finansowanie na kwotę ponad 178 mln euro pochodzi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Dofinansowanie przedsięwzięć ze środków programu na lata 2021-2027 wynosi do 80 proc. budżetu całego projektu.

Zasięg terytorialny programu

Program na lata 2021-2027 obejmuje swoim zasięgiem dokładnie takie same tereny przygraniczne, jak jego odpowiednik w latach 2014-2020. Po stronie polskiej są to podregiony: bielski i rybnicki (województwo śląskie), jeleńiogórski i wałbrzyski (województwo dolnośląskie), nyski i opolski (województwo opolskie) oraz powiaty: strzebiński (podregion wrocławski w województwie dolnośląskim) i pszczyński (podregion tyski w województwie śląskim). Po stronie Czech są to kraje: liberecki, hradecki, pardubicki, ołomuniecki, morawsko-śląski.

Zasada partnerstwa

Kluczową cechą programu – jak i wcześniej – jest zasada partnerstwa. Oznacza to, że w każdym projekcie musi uczestniczyć co najmniej po jednym partnerze z Czech i Polski, a jeden z nich musi być wybrany na partnera wiodącego, a tym samym ponosić całkowitą odpowiedzialność za realizację projektu.

Bezpośredni beneficjenci projektów

Bezpośrednimi beneficjentami projektów, tj. wnioskodawcami, mogą być np.: jednostki samorządu terytorialnego, ich stowarzyszenia i podmioty im podległe, służby zarządzania kryzysowego, zarządcy dróg publicznych, właściciele, zarządcy oraz operatorzy obiektów kultury, a także obiektów i zespołów przyrody, zarządcy lasów i ich jednostki organizacyjne oraz organizacje zajmujące się ochroną i promocją przyrody,

stowarzyszenia gospodarcze, instytucje otoczenia biznesu, instytucje systemu oświaty czy organizacje pozarządowe.

Zakres tematyczny wsparcia programu

Program na lata 2021-2027 jest kontynuacją poprzedniego. Obejmuje zatem podobne obszary tematyczne, którymi są:

- zintegrowany system ratunkowy i ochrona środowiska,
- turystyka,
- współpraca instytucji i mieszkańców pogranicza.

Dodatkowo pojawiły się:

- transport,
- przedsiębiorczość.

Nie ma natomiast osobnej kategorii dla edukacji oraz podnoszenia kwalifikacji. W obecnym programie podnoszenie kwalifikacji znajduje się w innych kategoriach tematycznych i jest ściśle z nimi związane.

Zintegrowany system ratunkowy i ochrona środowiska

Działania w ramach zintegrowanego systemu ratunkowego powinny mieć na celu ułatwienie i wzmocnienie współpracy jednostek służb ratowniczych, bezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego po obu stronach granicy. Ma to w szczególności polegać na scaleniu krajowych systemów ratunkowych w systemy o charakterze transgranicznym. W budowie takich systemów mogą być pomocne:

- szkolenia, podnoszące umiejętności praktyczne, językowe oraz prawno-administracyjne,
- wspólne ćwiczenia,
- dzielenie się doświadczeniami,
- wymienne staże,
- modernizacja i zakup specjalistycznego sprzętu.

W zakresie ochrony środowiska dofinansowane mają być przede wszystkim następujące przedsięwzięcia:

- rozwój sieci współpracy w zakresie ochrony gatunkowej i obszarowej przed negatywnymi skutkami turystyki,
- monitorowanie wędrówek zwierząt,
- współpraca w dziedzinie zarządzania obszarami leśnymi,
- platformy koordynacyjne zajmujące się poprawą jakości powietrza i eliminacją źródeł jego zanieczyszczeń,
- wspólnie opracowane strategie koordynacji transgranicznej,
- wymiana doświadczeń,
- ochrona i odtwarzanie lasów,
- retencja wody w terenie.

Turystyka

Celem działań w zakresie turystyki jest trwała poprawa wykorzystania jej potencjału na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów przygranicznych. Mogą one polegać na tworzeniu nowych lub rozwoju istniejących elementów turystyki (np. naprawa, rewitalizacja lub udostępnienie zabytków materialnych, rozwój muzeów, rozbudowa ścieżek i tras rowerowych, szlaków wodnych, pieszych i jeździeckich). Ponadto dofinansowanie ma być przeznaczone na:

- publiczną infrastrukturę turystyczną i niematerialne dziedzictwo kulturowe,
- tworzenie i łączenie produktów turystycznych wraz z ich promocją,
- łagodzenie negatywnych skutków turystyki,
- działania przyczyniające się do podniesienia jakości świadczonych usług turystycznych (np. monitorowanie liczby odwiedzających,

szkolenia językowe i zawodowe, wymienne staże).

Transport

Działania w tym temacie mają służyć zwiększeniu mobilności drogowej oraz kolejowej w ujęciu transgranicznym i mogą być realizowane poprzez przebudowę lub remont mostów drogowych i linii kolejowych (poza korytarzami TEN-T), rozwój komunikacji publicznej oraz bezemisyjnego transportu indywidualnego wraz z dostosowaniem do niego infrastruktury drogowej.

Współpraca instytucji i mieszkańców

Przedsięwzięcia w ramach tej kategorii tematycznej mają polegać na poprawie funkcjonowania podmiotów administracji publicznej, tworzeniu pomiędzy nimi sieci współpracy o charakterze transgranicznym, a także na budowaniu i wzmacnianiu relacji społecznych pomiędzy mieszkańcami oraz instytucjami pogranicza.

Przedsiębiorczość

Działania przewidziane na rzecz rozwoju przedsiębiorczości mają pomóc przedsiębiorcom rozszerzyć swoją działalność gospodarczą o teren kraju przygranicznego, np. poprzez doradztwo, networking, certyfikację produktów. Ponadto planowane przedsięwzięcia mają ułatwić przedsiębiorcom, którzy chcą wprowadzać innowacyjne rozwiązania do swojej działalności, dostęp do innowacji, usług badawczych i rozwojowych po drugiej stronie granicy. Warto podkreślić, że przedsiębiorcy nie mogą być beneficjentami bezpośrednimi, tj. wnioskodawcami programu, lecz będą mogli uzyskać wsparcie jako uczestnicy projektów realizowanych przez inne podmioty.

Więcej informacji o programie znajduje się na stronach:

<https://www.cz-pl.eu>

<https://www.ewt.gov.pl/strony/>

[o-programach/programy-interreg-2021-2027/program-interreg-czechy-polska-2021-2027/](https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/programy-interreg-2021-2027/program-interreg-czechy-polska-2021-2027/)

Podręcznik wnioskodawcy jest dostępny pod linkiem:

<https://www.cz-pl.eu/pl/podrecznik-wnioskodawcy>

JOLANTA MATYJANKA

Wspólnie zmieniamy polsko-saksońskie pogranicze

Nazwa programu: Program Współpracy
Interreg Polska – Saksonia 2021-2027

Okres wdrażania programu: 2021-2027
(plus 3 lata na realizację i rozliczenie projektów)

Budżet: 60 275 000 euro

Źródło finansowania: Europejski Fundusz Rozwoju
Regionalnego (EFRR)

Cel wsparcia: projekty transgraniczne partnerów
z Polski i Saksonii

Stopa dofinansowania: do 80 proc.

Czas trwania projektu: co do zasady do 36 miesięcy

Minimalna wartość dofinansowania projektu: 50 000 euro

W priorytecie 3 – „**Pogranicze otwarte na dialog mieszkańców i instytucji**” realizowany będzie projekt Fundusz Małych Projektów. W ramach tej inicjatywy możliwe będzie ubieganie się o dofinansowanie małych projektów, przy czym minimalna kwota wsparcia wyniesie 3 000 euro, a maksymalna – 30 000 euro.

Partnerstwo

W projektach muszą uczestniczyć partnerzy z obu stron granicy. Jeden z partnerów musi być partnerem wiodącym projektu. Partner wiodący jest stroną umowy o dofinansowanie projektu.

Transgraniczność projektu

Wspierane będą projekty podejmujące wspólne wyzwania, które występują w obszarze przygranicznym w obu krajach i wymagają wspólnych rozwiązań. Rezultaty, będące efektem realizacji danego celu projektu, powinny być możliwe do osiągnięcia wyłącznie lub w decydującej mierze dzięki transgranicznej współpracy partnerów projektu. Projekty realizowane w transgranicznym partnerstwie mają przynosić korzyść obszarowi wsparcia po obu stronach granicy.

Kryteria współpracy transgranicznej:

- wspólne przygotowanie projektu,
- wspólna realizacja,
- wspólne finansowanie,
- wspólny personel.

Finansowanie projektu

W programie nie przewidziano wypłaty zaliczek dla partnerów. Dofinansowanie wydatków kwalifikowalnych odbywa się na zasadzie refundacji (po certyfikacji lub zatwierdzeniu kosztów).

Obszar wsparcia programu

Obszar wsparcia programu obejmuje:

- w województwie dolnośląskim: powiaty podrejonu jeleniogórskiego: bolesławiecki, jaworski, karkonoski, kamiennogórski, lubański, lwówecki, zgorzelecki, złotoryjski i miasto Jelenia Góra,
- w województwie lubuskim: powiat żarski,
- po stronie saksońskiej: powiaty Görlitz i Bautzen.

Zasady horyzontalne

Projekty realizowane w ramach Programu Współpracy Interreg Polska – Saksonia 2021-2027 muszą być zgodne z zasadami horyzontalnymi:

- **równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami**

Zasada ta zakłada umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną – pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach. Dbanie o równość szans to przede wszystkim aktywne działanie i znajdowanie rozwiązań przyczyniających się do zmniejszania barier, których doświadczają różne grupy społeczne w swobodnym dostępie do dóbr, usług, informacji, infrastruktury.

- **równość płci**

Zasada równości płci polega na zapewnieniu sytuacji, w której kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz gdy mają oni równy dostęp do zasobów (środki finansowe, szanse rozwoju), z których mogą korzystać. Zasada ta gwarantuje

możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów płci. Partnerzy projektów są zobligowani do uwzględnienia równości płci na każdym etapie realizacji projektu.

- **zrównoważony rozwój**

Zrównoważony rozwój oznacza zaspokajanie potrzeb współczesności w taki sposób, aby nie ograniczać możliwości przyszłych pokoleń. Zrównoważony rozwój obejmuje aspekty gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Każdy projekt, stosownie do swojego charakteru, powinien służyć zachowaniu, ochronie i poprawie jakości środowiska, ochronie zdrowia ludzkiego, ostrożnemu oraz racjonalnemu wykorzystaniu zasobów naturalnych, a także zwalczaniu negatywnych skutków zmian klimatu.

Harmonogram naborów

od 1 lutego 2023 r. do 28 kwietnia 2023 r.

Priorytet 2: Pogranicze otwarte na edukację, kulturę i turystykę

Cel szczegółowy 2.1: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

Cel szczegółowy 2.2: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym oraz innowacjach społecznych

od 13 lutego 2023 r. do 12 maja 2023 r.

Priorytet 1: Pogranicze przyjazne środowisku – przeciwdziałania i adaptacja do zmian klimatu

Cel szczegółowy 1.1: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

Priorytet 3: Pogranicze otwarte na dialog mieszkańców i instytucji

Cel szczegółowy 3.1: Inne działania wspierające lepsze zarządzanie współpracą

Priorytety tematyczne i cele szczegółowe programu:

Priorytet 1: Pogranicze przyjazne środowisku

- wspólne działania adaptacyjne do zmian klimatu
- transgraniczne zarządzanie kryzysowe
- system współpracy służb ratowniczych

Priorytet 2: Pogranicze otwarte na edukację, kulturę i turystykę

EDUKACJA

- współpraca między placówkami edukacyjnymi i naukowymi przy tworzeniu programów rozwoju edukacji
- wzmacnianie relacji pomiędzy edukacją, nauką i biznesem
- kształcenie i doskonalenie zawodowe
- współpraca na rzecz transgranicznego rozwoju wykwalifikowanych pracowników
- wykorzystanie technologii cyfrowych na rzecz edukacji i rynku pracy
- działania na rzecz kształcenia i uczenia się przez całe życie
- wspieranie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i postaw proinnowacyjnych oraz zielonej gospodarki

KULTURA I TURYSTYKA

- promowanie obszaru wsparcia jako terenu atrakcyjnego turystycznie
- rozwój i promocja ofert turystyki całorocznej
- przygotowanie i rozwój wspólnych strategii oraz zintegrowanych ofert turystycznych
- przygotowanie i rozwój infrastruktury na potrzeby aktywnej turystyki
- sieciowanie podmiotów turystycznych
- inwestycje zachowawcze i odtworzeniowe w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego o znaczeniu transgranicznym

Priorytet 3: Pogranicze otwarte na dialog mieszkańców i instytucji

- wspieranie współpracy w zakresie ochrony zdrowia
- tworzenie i poprawa warunków dla współpracy transgranicznej przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw
- współpraca w zakresie środowiska oraz niskoemisyjnej gospodarki
- transgraniczna współpraca w zakresie transportu publicznego – rozwijanie, promocja, koordynacja
- wspólne działania w obszarze wsparcia na rzecz zwiększenia współpracy i zaufania oraz wzajemnego poznawania się
- współpraca w przezwyciężaniu istniejących barier, w tym językowych i wzmacnianie wielojęzyczności w przestrzeni publicznej

ANNA GIBEK

Wspólny Sekretariat Polska – Saksonia
2014-2020

fot. CPE

Innowacyjne rozwiązania dzięki Funduszom Europejskim

Projekty unijne realizowane w ramach współpracy transgranicznej nie ograniczają się tylko do przedsięwzięć związanych z turystyką, kulturą, ochroną środowiska czy zwiększeniem dostępności transportowej. Obejmują one również działania dotyczące wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Takie przedsięwzięcia, zawierające prekursorskie pomysły, podejmowane są w programie współpracy transgranicznej, dofinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa.

Doskonały przykład stanowi projekt „**Muzea ponad granicami**”, wdrożony przez Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu i Centrum Spotkań Europejskich „Światowid”. Pierwsza z wymienionych instytucji uczestniczyła w dwóch edycjach przedsięwzięcia w ramach różnych perspektyw finansowych (2007-2013 oraz 2014-2020). Dzięki zrealizowanej inwestycji w Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Elblągu całkowicie zmodernizowano zabytkowy budynek wschodni podzamcza i dziedzińiec. Odrestaurowany obiekt zyskał dwie nowe ekspozycje oraz nowoczesne wyposażenie.

Powstała również instalacja holograficzna, przeznaczona do odtwarzania filmu „Historie ponad granicami”, opowiadającego o historii

regionów transgranicznych. Jest to uniwersalny przekaz w innowacyjnej technologii, niestosowanej wcześniej w muzealnictwie europejskim. Projektory wyświetlają obraz na folii projekcyjnej przy wykorzystaniu lustra, dając złudzenie trójwymiarowości prezentowanych obiektów. Krótkometrażowa, trwająca jedynie 20 minut produkcja, prezentuje historię regionów na trójwymiarowym, realistycznym obrazie. Film jest opowieścią niemal pozbawioną słów, opierającą się na skojarzeniach, symbolach oraz danych. Widz prowadzony jest przez kolejne kluczowe punkty historii Europy, za przykład mając fragment południowych brzegów Bałtyku. W hologramie wykorzystano liczne efekty specjalne, jak np. cyfrowe odtworzenie wikingów osady w Truso oraz zamków krzyżackich w Prusach czy rekonstrukcja statków i samochodów produkowanych w przemysłowym Elblągu na początku minionego wieku. Wszystko się pojawia, znika i przetwarza w ogniu oraz dymie przy reagujących na dźwięki fotelach widzów. Dzięki tym efektom film zyskał popularność nie tylko wśród dorosłych, ale również – dzieci i młodzieży.

W ramach realizowanego przedsięwzięcia kolejnym beneficjent – Centrum Spotkań Europejskich „Światowid” – stworzył nową przestrzeń wystawienniczą wraz z salą edukacyjną wyposażoną

fot. CPE

fot. CPE

fot. CPE

w sprzęt komputerowy. W jednej z sal powstało pomieszczenie, w którym można odwiedzić powojenne atelier fotografa, dzięki wykorzystaniu nowoczesnej technologii, jaką jest wirtualna rzeczywistość (ang. *virtual reality*, VR). Uczestnik, który chciałby skorzystać z takiego wirtualnego spaceru, musi założyć specjalne okulary, zakupione w ramach projektu. Dzięki nim taka osoba widzi nie tylko wirtualny świat na ekranie, ale praktycznie staje się jego częścią.

Podczas uroczystego otwarcia wystawy multimedialnej „Oswoić miasto. Życie codzienne elblążan w latach 1945-1949” w „Światowidzie”, które odbyło się w maju ubiegłego roku, uczestnicy mieli okazję obejrzeć nowo utworzoną przestrzeń

wraz z wystawą. Młodzież wzięła udział w różnego rodzaju zabawach i warsztatach, które odbywały się w nowej sali edukacyjnej, a także odwiedziła powojenne atelier fotografa w wirtualnej rzeczywistości.

Dzięki nabyciu sprzętu w „Światowidzie” udało się doposażyć także pracownię i stanowiska inżynierów zajmujących się digitalizacją. Zakupiony został m.in. nowy skaner wraz z najnowszym oprogramowaniem oraz dodatkowy sprzęt do digitalizacji zbiorów muzealnych.

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu zyskało natomiast przyjazną przestrzeń zewnętrzną, obejmującą strefę relaksu oraz ziołowy ogród.

Innowacyjne rozwiązania wykorzystano również w projekcie realizowanym przez Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku. Jednym z wielu działań w ramach przedsięwzięcia było utworzenie ścieżki edukacyjno-historycznej, przedstawiającej obiekty litewskie, znajdujące się w muzeum, a także takie, które zostały wcześniej na jego terenie wybudowane, ale nie przetrwały do naszych czasów. Ścieżkę tworzą tablice informacyjne, połączone z mobilną aplikacją Mała Litwa AR, która prezentuje nieistniejące obecnie budynki, takie jak: zagroda rolnika z dawnego Pempen (obecnie Pempiai na Litwie) oraz dom rybaka z dawnej wsi rybackiej Gilge. Aplikacja jest bezpłatna i można ją pobrać ze sklepów internetowych Google Play lub App Store. Aby udać się w wirtualną podróż po budynkach rolnika i rybaka z Małej Litwy, po zainstalowaniu aplikacji należy zeskanować kody QR, umieszczone na tablicach znajdujących się przy odkopanych fundamentach obiektów zagrody. Wtedy można odbyć wirtualny spacer do przeszłości i odwiedzić dawne zabudowania.

Dzięki działaniom zrealizowanym w programie współpracy transgranicznej, dofinansowanemu ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa, opisane powyżej instytucje zyskały nie tylko nowoczesny sprzęt, ale również wzbogaciły swoją ofertę kulturalno-edukacyjną. Dzięki innowacyjnym rozwiązaniom oraz nowoczesnej formie obiekty przyciągają zarówno więcej turystów, jak i okolicznych mieszkańców.

KATARZYNA GILEWICZ
Wspólny Sekretariat Techniczny

Dostępność w projektach unijnych w latach 2021-2027

Projekty unijne powinny być realizowane zgodnie z zasadami horyzontalnymi UE – m.in. zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. W 2019 roku ustanowione zostały w Polsce ważne akty prawne, które dotyczą tych zasad: ustawa o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych. Wcześniej został też przyjęty rządowy program Dostępność Plus 2018-2025. Z tego względu w perspektywie finansowej 2021-2027 wnioskodawcy i beneficjenci powinni zwrócić szczególną uwagę na zaplanowanie projektów z poszanowaniem zasad dostępności. We wskazanych dokumentach mogą znaleźć wskazówki, w jaki sposób ją zapewnić.

Zgodnie z programem rządowym Dostępność Plus 2018-2025 wskazuje się, że „nawet 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Należą do nich ludzie poruszający się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, lasek, balkoników, protez, wózków inwalidzkich), z uszkodzonym narządem słuchu, wzroku, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (na przykład po udarze, cierpiący na chorobę Alzheimera), kobiety w ciąży, osoby z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem oraz słabsze fizycznie i napotykające trudności w poruszaniu się (na przykład w wyniku urazu lub choroby). Wiele z tych osób nie posiada statusu osoby niepełnosprawnej”. Co więcej, z uwagi na starzejące się społeczeństwo z pewnością grupa osób wymagających udogodnień będzie rosła. Z tego względu tak ważne staje się planowanie oraz realizacja przedsięwzięć z uwzględnieniem zasad dostępności.

Dostępność oznacza możliwość uczestniczenia oraz korzystania z wypracowanych w ramach projektów produktów przez każdą osobę na równych zasadach, bez względu na ograniczenia fizyczne oraz wynikające z percepcji. Należy przy tym zwrócić uwagę, że nawet jeśli inicjatywa nie jest bezpośrednio ukierunkowana na realizację potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub innymi potrzebami funkcjonalnymi, to jednak beneficjenci takich przedsięwzięć powinni pamiętać o tym, by umożliwić uczestnictwo w projekcie lub korzystanie z jego efektów takim osobom. Przykładem może być tworzenie aplikacji mobilnych, organizowanie szkoleń, tworzenie stron internetowych czy remontowanie budynków z myślą, aby służyły w codziennym życiu różnym osobom, z różnymi potrzebami.

Wnioskodawca powinien opisać działania projektowe, służące zapewnieniu dostępności. W tym kontekście warto sprawdzić zapisy umowy o dofinansowanie, gdyż nawet brak wskazania konkretnych rozwiązań nie zwolni beneficjenta ze stosowania Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027. Wszystkie produkty powstałe w toku wdrażania projektów finansowanych z Funduszy Europejskich (treści cyfrowe, informacyjno-promocyjne, edukacyjne, szkoleniowe, architektoniczne) powinny być zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, tj. uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Oznacza to, że mają one służyć wszystkim użytkownikom i likwidować lub niwelować różne bariery – również takie, które napotykają osoby bez niepełnosprawności, znajdujące się w trudniejszej sytuacji ze względu na inne przesłanki (np. cudzoziemcy, osoby starsze, kobiety w ciąży itp.).

Reasumując, pamiętajmy, aby planując działania projektowe, zapewnić równe szanse wszystkim potencjalnym uczestnikom oraz odbiorcom. Spróbujmy postawić się w sytuacji osób ze szczególnymi potrzebami oraz zastanowić się, jakie udogodnienia możemy im w ramach naszego przedsięwzięcia zaoferować, aby mogły one aktywnie, wygodnie i łatwo uczestniczyć w realizowanej przez nas inicjatywie. Myślenie o dostępności to otwartość na potrzeby innych ludzi oraz wdrażanie projektów w taki sposób, aby z ich rezultatów mogły optymalnie korzystać również osoby z niepełnosprawnościami.

SZYMON DENIS
Wydział Kontroli
Centrum Projektów Europejskich

Porwanie Baltazara Gąbki (cz. 1)

Zapewne część czytelników kwartalnika „w Centrum” pamięta przezabawną historię spisaną niegdyś przez Stanisława Pagaczewskiego. Chodzi o „Porwanie Baltazara Gąbki” i słynną historię Smoka Wawelskiego oraz Bartłomieja Bartoliniego (herbu Zielona Pietruszka!). Ale jaki związek ma historia dla dzieci z kącikiem poprawnościowym? A właśnie ma. Kluczem staną się tu nazwiska. Będziemy dzisiaj mówić o Gąbce, Bartolinim, Pimce i innych.

Kwestia odmiany imion oraz nazwisk – zarówno polskich, jak i obcych – to poprawnościowy temat rzeka. Wystarczy uruchomić archiwum jakiegokolwiek internetowej poradni językowej, a pytania posypią się jak z rękawa. I gorące dyskusje rozgorzeją (jak to w internecie bywa...) pomiędzy pytającymi i pytanymi. Czy można – czy nie... Czy się powinno, czy lepiej pozostawić bez... Co można, a czego nie można...

Skoro więc tak nasi rodacy się rozdyskutowali, spróbujmy dołożyć do tego coś od siebie. I zaproponować jakieś rozwiązania w tej mierze. Takie możliwe do szybkiego zastosowania.

Cztery zasady, mnóstwo wyjątków

Czy więc powinniśmy odmieniać imiona i nazwiska? Na tak postawione pytanie zwykle odpowiadam krótko: oczywiście, że tak! Polszczyzna należy do języków z rozwiniętą fleksją, zatem nie wstydzmy się deklinacji. Skoro mamy przypadki gramatyczne, to nie wahajmy się ich używać. A przede wszystkim: nie bójmy się tego.

Dlaczego więc w mediach tak często widzimy, że nazwiska ważnych polityków, badaczy, naukowców, ale też sportowców pozostają nieodmienne? Nie odmienia się ich w mowie ani w piśmie. Czy to znaczy, że zmieniły się jakieś zasady? Nie – nie zmieniły (niemal się nie zmieniły...). To tylko braki w kompetencji językowej autorów takich tekstów czy wypowiedzi. Braki, które jednak można nadrobić.

Zatem na początek to, co najważniejsze – zasady. A tych można przytoczyć aż... cztery:

- nazwiska męskie na ogół powinny być odmieniane;
- polskie nazwiska kobiece są odmienne – pod warunkiem wszakże, że są zakończone w pisowni na samogłoskę -a;

- nie podlegają odmianie nazwiska, które są źródłem kłopotów, dwuznacznych skojarzeń, odniesień do obscenicznych wyrazów z języka potocznego itd.;
- nie odmieniamy nazwisk tych osób, które w kontaktach bezpośrednich wyraźnie sobie tego nie życzą.

No i faktycznie – zasad niewiele. Ale to nie rozwiązuje wszystkich kwestii. Czy Ronaldo to nazwisko odmienne, skoro należy do mężczyzny? Co to znaczy, że nazwisko budzi dwuznaczne skojarzenia? Kiedy mamy ulegać namowom osoby, która twierdzi, że jej nazwisko jest nieodmienne (choć ewidentnie ono się odmienia)? Wątpliwości możemy mnożyć. I to dotyka nas w codziennym życiu. Jak zatem sobie radzić? Spróbujmy choć trochę rozejrzeć się w gąszczu wyzwań, z jakimi mamy często do czynienia.

Odmieniamy nazwiska kobiece

Zacznijmy od tego, co (chyba) najprostsze: od nazwisk kobiecych. Tu zasada jest naprawdę prosta: odmienimy te formy nazwiskowe, które zakończą się w pisowni na -a. I to niezależnie od tego, czy są to nazwiska swojskie, czy obce. Dotyczy to również imion.

Zatem *Grażyna, Kreja, Grzywa, Farna, Kowalska, Malinowska, Siedzikówna, Młodziakówna* – wszystkie te nazwiska będą odmienne. Ich wzory odmian będą się od siebie różnić, ale kluczem jest to, że te nazwiska odmienimy.

O czym warto pamiętać i na co uważać?

- Nazwiska typu *Czubówna, Zajacówna* – są traktowane jak rzeczowniki, a nie przymiotniki. Czyli odmieniać powinniśmy podobnie jak słowa typu *cyna, cytryna*. Skoro nie ma *cyny, cytryny* – to nie ma też *Czubówny, Zajacówny*. Jak przyglądamy się *cynie*,

cytrynie – tak samo i **Czubównie, Zajacównie** (nie: **Czubówniej, Zajacówniej**).

- Nazwiska typu **Czerna/Czerny** – jeśli kobieta po wyjściu za mąż przyjmie nazwisko po mężu (typu **Ciepły, Czerny**), nie będzie ono odmienione. Ale jeśli w akcie małżeńskim zostanie zawarta żeńska forma takiego nazwiska (**Ciepła, Czerna**), sytuacja się zmienia i takie nazwiska zyskają zdolność deklinacji.
- Nazwiska typu **Ziaja, Kreja** – one także są odmienne, choć trzeba uważać na zapis: w konkretnych przypadkach będą gubić spółgłoskę **-j-** – choć są zatem **Ziaja** i **Kreja**, to mówimy, że nie ma **Ziai, Krei** (jak *nadzieja* – *nadziei*).

Odmieniamy nazwiska męskie

I tu się dopiero zaczynają schody. Wcześniej wspomniałem, że nazwiska męskie są odmienne. I faktycznie, są. Ale z wyjątkami:

- nie są odmieniane nazwiska zakończone na pełną samogłoskę **-u** (*Petru, Mobutu, Petrescu*);
- nie są odmieniane nazwiska zakończone na akcentowaną samogłoskę **-o**, ale dotyczy to nie tylko zapisu, lecz także wymowy, np. nazwiska obce, takie jak *Hugó, Delimeau* (czyt. *delimo*);
- nie są odmieniane nazwiska, które kończą się na dźwięk nieznany w języku polskim (to głównie nazwiska francuskie typu: *Dubois, Benoit* – czyt. *dibuła, benua*).

A to nie wszystko, bo wyjątków jest więcej. Dlatego większość dziennikarzy woli po prostu nie odmieniać i w ten sposób (rzekomo) pozbyć się dylematu językowego.

To jednak nie jest najlepszy wybór. Nawet jeśli bowiem nie odmienię nazwiska, wcale nie pozabawiam się problemu. Ze zdania „Hłasko wyprzedził Moryto” nie wynika, kto tak naprawdę jest na czele stawki. W naszym języku szyk zdań jest swobodny – dlatego mogę to rozumieć tak, że oto Hłaskę wyprzedza Moryto, ale też, że to Hłasko wyprzedził Morytę! Albo inny przykład. Czytam na dyplomie szkolnym, że to jest nagroda dla „Jasia Szyszka”. I pytanie – jak ma na nazwisko zwycięzca konkursu? Szyszka? A może... Szyszek? Przecież imię jest odmienione, więc prawem serii nazwisko również!

Co zatem czynić? Oto garść rad praktycznych:

- rodzime nazwiska zakończone na samogłoskę **-o** należy odmieniać jak wyrazy żeńskie

(**Pimko** – jak np. *cętka*: **Pimki** – *cętki*, z **Pimką** – z *cętką* itd.);

- wyjątkiem są nazwiska, w których samogłoska końcowa będzie poprzedzona zmiękczonej spółgłoską – nazwiska **Wanio, Kocio, Dyzio** są traktowane jak wyrazy męskie (dobrym odpowiednikiem jest rzeczownik: *wujcio* – nie ma *wujcia, Wania, Kocia, Dyzia*);
- nazwiska zakończone na **-e** są niemal identyczne jak przymiotniki rodzaju nijakiego – **Linde, Lange** – jak *małe, duże*; niemal identyczne, gdyż zachowują w dwóch przypadkach archaiczną końcówkę **-em** (z *Lindem, z Langem*; o *Lindem, o Langem*);
- nazwiska brzmiące jak wyrazy pospolite odmieniamy swoiście (o ile tylko jest to możliwe); nie napiszemy zatem o *gołębiu, koźle, wężu* czy *dębie* – ale raczej o **Gołābie, Koziōle, Wāżu** czy **Dābie**;
- uważajmy na nazwiska z ruchomym **-e-**; mają one bowiem dwie możliwe formy w odmianie – obie poprawne; nazwisko **Stępień** odmienić można zarówno w formie **Stępnia**, jak i **Stępienia**; o tym, która jest właściwa, decyduje na ogół sam nosiciel nazwiska; tu warto po prostu ustalić zasadę, bo inaczej się nie da.

Nazwiska obce to kolejna porcja problemów. Dlatego im przyjrzymy się w kolejnym odcinku. Już teraz zapraszam do lektury!

DR MICHAŁ WIŚNICKI

językoznawca, orędownik prostej polszczyzny w komunikacji publicznej, przekonujący do tego rodzime urzędy od ponad 15 lat
e-mail: m.wisnicki@uw.edu.pl

Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich

Usługi PIFE

**Diagnoza
pomysłu**

**Wskazanie źródeł
wsparcia z FE**

**Konsultacje na etapie
przygotowania wniosku**

**Konsultacje na etapie
realizacji projektu**

**Szkolenia
na temat FE**

**Spotkania
informacyjne**

39

**punktów
informacyjnych**

179 866

**konsultacji
w 2022 roku**

Centralny Punkt Informacyjny (Warszawa)

Główne Punkty Informacyjne

(Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków,
Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin,
Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra)

Lokalne oraz Mobilne Punkty Informacyjne (w całej Polsce)

Konsultacje

telefoniczne
e-mailowe
pisemne
bezpośrednie

Zapytaj

o Fundusze Europejskie

Znajdź najbliższy
Punkt Informacyjny na

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl/punkty

Bezpłatne konsultacje

Konsultacje indywidualne u klienta
(po uzgodnieniu z PIFE)

w Centrum

„w Centrum – Magazyn Projektów Europejskich” to kwartalnik wydawany przez jednostkę budżetową Centrum Projektów Europejskich w celu popularyzacji wiedzy o Funduszach Europejskich (FE) oraz o projektach współfinansowanych ze środków unijnych. Intencją wydawcy jest integrowanie wiedzy o dostępnych FE, które leżą w gestii różnych instytucji, i dostarczanie kompleksowych informacji potencjalnym wnioskodawcom oraz innym odbiorcom.

Redakcja

Magdalena Majewska, Andrzej Stodki, Agnieszka Wojda,
Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich

Redakcja współpracuje także z autorami zewnętrznymi.

Zapraszamy do zgłaszania propozycji tematów, które Państwa zdaniem warto opisać szczegółowo w kolejnych wydaniach magazynu.

Kontakt

redakcja@cpe.gov.pl
Centrum Projektów Europejskich
ul. Domaniewska 39a
02-672 Warszawa
www.cpe.gov.pl
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

Publikacja jest współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

Informacje podawane w magazynie „w Centrum” nie stanowią oficjalnego stanowiska Instytucji Zarządzających, Pośredniczących i Wdrażających poszczególne programy i nie mogą stanowić podstawy do formułowania jakichkolwiek roszczeń. Nie stanowią także oferty w rozumieniu prawa polskiego. Redakcja „w Centrum” nie odpowiada za błędną interpretację udzielonych informacji ani za skutki czynności podjętych na ich podstawie.

Egzemplarz bezpłatny
Nakład: 2500 egz.

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład
flpr.pl

Korekta
flpr.pl

Druk
flpr.pl

CENTRUM PROJEKTÓW
EUROPEJSKICH

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

www.pife.gov.pl

Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

